

KROK

3

Ročník 1/2004

**Knihovnická
Revue
Olomouckého
Kraje**

OBSAH ČÍSLA:

PRVNÍ KROK

Úvodník - *Helena Veličková* 1

ROZHOVOR KROKU

Hana Študentová s *Milenou Valuškovou* 2

KNIHOVNICTVÍ DRŽÍ KROK

Přechod z bibliografického formátu UNIMARC
na formát MARC 21 - *Libuše Machačová a kol.* 5

Malá učebnice práva. II. Autorské právo - *Vendula Jabůrková* .. 11
Knihovna Centra Aletti - *Jiří Piáček* 16

KROK V LITERATUŘE

Obzory *Miloše Kvapila* 19

Vyznání mladého šedesátníka - *Václava Jemelková* 20

Duchovní pravda a klam - *Helena Veličková* 22

KROK ZPĚT

Kde voní pergamen. Skriptorium biskupa Jindřicha Zdíka
- *Štěpán Kohout* 27

Mapy, plány a veduty ve sbírkách přerovského muzea
i na CD-ROM - *Helena Kovářová-Jakešová* 31

KROK DO SVĚTA

33. konference LIBER v Petrohradě - *Jiří Nechvátal* 36

V polských knihovnách se Sdružením knihoven
České republiky - *Aleš Brožek* 40

Seminář EPO ve Vídni a patentové informační
zdroje v MVK Ostrava - *Kateřina Grafová* 43

KROK FÓRUM

Hudba probouzí památky - *Reginald Kefer* 45

Knihovnické sebezpytování aneb Úvaha o tom,
zda i knihovník pochází z opice - *Helena Veličková* 50

KROK INFORMUJE

Quo fas et gloria ducunt (Jiří Louda) *Hana Študentová* 52

Aktuality 54

Cyklus reflexí soudobé české
a světové literatury - *Ivo Vysoudil* 56

Jak začala spolupráce Městské knihovny Prostějov
se Souborným katalogem ČR - *Eva Krejčová* 57

Pozvánka na konferenci o historických fondech 58

REGIONÁLNÍ KULTURNÍ OSOBNOSTI 59

KNIHOVNICKÁ LITERATURA 63

Foto na obálce: *M. Valušková, Horní náměstí v Olomouci s Arionovou kaš-*
nou.

KROK Knihovnická revue Olomouckého kraje
Vydává Vědecká knihovna v Olomouci
Ročník 1., číslo 2., vychází čtyřikrát ročně

Vedoucí redaktorka: Ing. Hana Študentová,
e-mail: studentova@vkol.cz

Odpovědný redaktor: Mgr. Roman Giebisch,
e-mail: roman@vkol.cz

Výkonná redaktorka: PhDr. Helena Veličková,
e-mail: velickova@vkol.cz

Redakční rada: Mgr. Alexandr Hejmovský,
e-mail: sasa@vkol.cz, Václava Jemelková,

e-mail: v.jemelkova@kr-olomoucky.cz,

Mgr. Miloš Korhoň, e-mail: korhon@vkol.cz,
Mgr. Ivo Vysoudil, e-mail: ivo@vkol.cz

Adresa vydavatele a redakce: Vědecká knihovna
v Olomouci, Ostružnická 3, Olomouc 779 11.

Tel.: 585 222 375, fax: 585 225 774,

e-mail: redakce@vkol.cz

IČO: 100625

Grafická úprava obálky: Ivana Perůtková

Ilustrace: Ing. Markéta Veličková

Tisk: SOU polygrafické, Tř. Svobody 21,
Olomouc 772 00

ISSN: 1214-6420 (tištěná verze)

1214-648x (elektronická verze)

Registrace: MK ČR E 6450

www.vkol.cz/krok

Uzávěrka čísla: 10. září 2004

Vážení čtenáři,

po horkých měsících léta se scházíme nad třetím, podzimním číslem KROKu. A není to jen ochlazením, ranními mlhami a sluncem, které září, ale už nehřeje (podle toho se také jmenuje měsíc září), je to i tím, že se překlenula první půle roku, co nás nutí zastavit se a rozhlédnout s větším odstupem po všem, co se tak překotně letos na jaře a v létě naplánovalo, rozvinulo a zabydlelo v českém knihovnictví i v kulturním životě Olomouckého kraje.

Nové číslo časopisu KROK je názorným dokladem, jak vstupem do Evropské unie Češi potvrdili své dávné evropanství, to jest umění sledovat a rozvíjet evropské tradice i ducha Evropy v prostoru i čase. Naprostá většina příspěvků, které v čísle najdete, nějak přesahuje naše české „tady a teď“. Ať už je to článek o Jiřím Loudovi a jeho heraldickém díle, které dosáhlo evropského věhlasu, podrobná zpráva A. Brožka o polských knihovnách, vyprávění J. Nechvátala o konferenci LIBER v Petrohradě, nebo informace o vídeňském semináři EPO International Academy. Přesahy v čase obstarává pravidelná rubrika KROK ZPĚT, která díky Š. Kohoutovi přichází s přesvědčivou imaginací života pisarů ve skriptoriu biskupa Zdíka. Knihovna Tovaryšstva Ježíšova, součást pobočky Centra Aletti Velehrad-Roma v Olomouci, je tématem přesahujícím nezvyklým způsobem prostor i čas. A pak jsou tu ještě takřikající přesahy do jiných světů a mimosmyslových obzorů - recenze na knihy Ireny Šindlářové a básnické Obzory Miloše Koapila.

Samozřejmě k evropanství, zvláště tomu modernímu, patří regionalistika - zájem a péče o bohatství, které nám skýtá hanácký a moravský region. K němu se obrací ROZHovor KROKu s výtvarnou fotografkou Milenou Valuškovou, v rubrice KNIHOVNICTVÍ DRŽÍ KROK se dozvíte, jaké mapy Hané, Moravy a Slezska vlastní a digitálně zpřístupňuje přerovské muzeum. Další příspěvky sice nesouvisejí přímo s Evropou ani s našimi přesahy v prostoru a čase, ale už tím, že jsou zde otištěny, překračují symbolickou hranici mezi autorem a čtenářem, mezi okamžikem svého vzniku a delším trváním, které každé myšlenky zaručuje jedině publikování.

Už 13 let se pod záštitou Rady Evropy konají druhý zářijový víkend Dny evropského dědictví. Letos si Česká republika zvolila za národní téma Hudba probouzí památky. Vědecká knihovna v Olomouci nejen že se akce tradičně účastní, tentokrát mimo jiné i otevřením tzv. „červeného kostela“, ale v časopise KROK najdete i poutavé zamyšlení Reginalda Kefra nad evropskou hudební tradicí, jejíž součástí je česká hudba a k níž přispěly i osobnosti olomouckého regionu.

O hudbě se říká, že je to mezinárodní jazyk. Dodejme, že hudba má blízko k harmonii, tak jako podzimní období vůbec a snad i jako celé toto číslo našeho časopisu. Takže představte si, jako byste byli na koncertě evropské a moravské hudby - a redakce KROKu Vám, vážení čtenáři, přeje příjemný poslech, vlastně příjemné čtení.

Helena Veličková

ROZHOVOR KROKU

DŮVĚRNÁ TVÁŘ HANÉ

Rozhovor s výtvarnou fotografkou Milenou Valuškovou o její práci a nové knize OLOMOUCKO. Krajinné impresie (Fontána 2004).

Krajinná výtvarná fotografie dokáže krajinu nejen zobrazit, ale interpretovat. Tak jako režisér interpretuje dramatické dílo nebo výkonný hudebník interpretuje hudební skladbu, fotograf interpretuje čili vysvětluje, vykládá krajinu jaksi po svém způsobu.

Autorka knihy Olomoucko. Krajinné impresie Milena Valušková vystudovala v letech 1978-1983 Filmovou akademii múzických umění v Praze, obor umělecká fotografie. Pracovala u Památkové péče a ochrany přírody v Olomouci, od r. 1987 je samostatnou výtvarnou fotografkou, kromě toho vyučuje fotografii na olomoucké základní umělecké škole. Má za sebou řadu výstav u nás i v zahraničí.

Kdybychom hledali analogii k jejímu výtvarnému pojetí krajiny ve staré krajinomalbě, někde na počátku by nám vytanul nejspíš zakladatel barbizonské školy ve Francii, Théodore Rousseau (1812-1867). Původně romantik, přešel ke studiu přirozeného charakteru krajiny. Založil zvláštní žánr krajinomalby zvaný „paysage intime“ (náladová krajinka). Krajinné fotografie M. Valuškové mají podobnou atmosféru intimity, setkání s důvěrně známou tváří i duchem krajiny. Rousseau působil v době, kdy byl oblíben zejména žánr historické a mytologické krajiny. M. Valušková svojí tvorbou přibližuje divákovi

její skrytou duši, dávné, téměř archetypální nánosy příběhů, událostí, pověstí, které krajinu opřádají. Ale nehlouběji nahlédli oba výtvarníci, když pronikli k srdci krajiny. Myšlenka, kterou Rousseau vyjádřil slovem, M. Valušková zprostředkovala výtvarně ve svých fotografických impresích: „Pokud se vzdalujeme přírodě, vzdalujeme se srdci.“

Paní Valušková, o Vaší volné tvorbě nejvíc vypovídáte sama ve slovech: „Stále si myslím, že umění přes všechny své proměny a podoby zůstává poselstvím. Já největší poselství nacházím v krajině. Pobývat v ní v dnešní hektické době, plné nových informací, je pro mne jako „být v posvátném háji“, kde se čas zastavil. Ale čas běží, co s tím..? Možná právě fotografie dokáže vytvořit iluzi, že se něco vrací či zůstává. Přeji si, aby i v mých fotografiích něco z poselství „posvátných hájů“ zůstalo...“

Ve své knize označujete umění jako poselství, poselství krajiny lidem, kteří v ní žijí i těm, kteří ji teprve objeví...

Velká část mého pracovního zaměření je určena krajině, mám oblíbená místa, kam se ráda vracím, záběry a motivy, které mě oslovují. Sleduji proměny krajiny a stopy člověka. Krajina mě fascinuje svou proměnlivostí, přitom nepreferuji žádnou roční dobu, zaujme mě krajina v oparu, západ slunce nebo pozvolný nástup noci. Člověk je v tomto prostředí vítaným hostem, souzní s krajinou.

Krajina na Hané ve Vašich fotografiích v něčem připomíná poetickou, klidnou jezerní krajinu v Anglii. Cestujete ráda, hledáte nová místa, nebo Vás láká srovnání s Olomoucí a Hanou?

Jistě je spousta zemí, kde jsem nikdy nebyla a kam se nedostanu. Ale vlastně mi to ani moc ne-

chybí. Cestování je sice krásné, přináší silné zážitky, vidět cizí země – to je jako nadechnutí, ale já mám před sebou spoustu úkolů a ty jsou tady ve mně. K jejich uskutečnění mi stačí být tady a nový vnější podnět k tomu vlastně nepotřebuji.

Kniha fotografií je zaměřena na Olomouc a okolí. Místa nás fascinují svou proměnlivostí, tajemstvím před lidskou nepozorností a roztěkaností. Řada výjevů čtenáře překvapí. Popište, prosím, Vaši cestu krajinou, jakou trasu nám doporučíte?

Mám ráda záběry od Paseky, Kosíř, Bouzovsko, Helfštýn, křížovou cestu u Mladějovic, polní cestu na Pardusku u Měrotína, a tak bychom mohli pokračovat řadu dnů a týdnů. Jinak vypadá krajina po dešti nebo v podvečerním západu slunce. Obrázky s nezvyklými barvami vypadají sice jako uměle vytvořené, ale ono to tak opravdu je. Jenom se musí hlídat ta pravá chvílka – ale opravdu jen chvílka, kdy světlo, stíny či objemy se dostanou do ideálního poměru. Ze zajímavých míst, která bych doporučila, bych uvedla např. Rešovské vodopády, křížovou cestu v Rudě, Sv. Kopeček, Kosíř, Pardus, Litovelské Pomoraví a řadu dalších. Tady na Hané je krajina

Stéla u Luděřova (foto M. Valušková)

mírná, působí nenápadně, ale jsou zde pozoruhodná místa plná silné a pozitivní energie.

Sledujete rovněž známé olomoucké památky a parky, také hrady, tvrze, kostely, boží muka a kříže z našeho venkova, jindy mosty a tiché zátoky. Čím jsou ta místa pro Vás zajímavá?

Vlastně jsou to tři věci, které mě oslovují: buď nějaká zvláštní a silná energie, nebo skutečně estetický, harmonický vzhled místa, nebo zvláštní historie. Napohled to bývá dobře znát – na takových místech stojí často rozhledna, boží muka nebo je tam studánka.

Máte ráda stromy? Vzpomínám na Váš krásný kalendář stromů.

Ke stromům mám zvláštní vztah už od počátku svého fotografického snažení. Moje volná tvorba začala právě cyklem fotografických montáží Stromy. Tehdy pro mne znamenaly hlavně symbol a podobství s lidským životem. Vadí mi, když se pokácí vzrostlý strom, což se dnes děje často. Lidé totiž mnohdy ani nevědí, jak velký význam má strom a vegetace vůbec pro život na zemi. Například jenom to, že vytvářejí kyslík a zvyšují zemský magnetismus. Pro mne jsou stromy živoucí, posvátné bytosti a dobře vím, že když k nim takto přistupujeme, umějí nám to vrátit.

Jste vynikající pozorovatelka okolí, dokonale vnímáte atmosféru kraje, hledáte jeho krásu, hru světél v krajině, dokumentujete scenerie rovinaté Hané a dokládáte půvaby zdejší krajiny. Co říkáte na stavební dění v Olomouci, na nové osvětlení náměstí, které se nevyhnulo kritice veřejnosti?

Osvětlení jednotlivých budov a objektů je opravdu kouzlené, vyniknou zdobné prvky a zajímavá architektura historických budov. Jenom ty pouliční lampy nechápu, kde se tam vzaly. Nic podobného ani nepřipomínají.

Žijeme ve světě společenských, politických a ekonomických změn, stále nových informací, technologických inovací. Během poslední doby se zde rozmohly počítače, mobily, videa, Internet. Jaký máte vztah k počítačům? Ve Vašem ateliéru má počítač své místo.

Počítač ve vztahu k fotografii je velký pomocník. Používám ho hlavně k úpravě fotografií určených pro tisk. Stále ovšem ctím fotografické řemeslo a pro volnou tvorbu počítač rozhodně nevyužívám. Musím říct, že po tříhodinové práci s počítačem spěchám rychle ke „svým stromům“ načerpat ztracenou energii.

Zmínka o počítačích nás přivádí také do knihovny. Chodíte do knihovny, potřebujete knihovnu? Líbí se Vám

dnešní podoba knihoven? Vaše kniha fotografií je doplněna verši Jana Skácela, Martina Stöhra a dalších autorů.

Přiznávám, že se do knihovny dostanu zřídka. Vědecká knihovna v Olomouci – to je moje mládí. Chodila jsem do tehdejší Státní vědecké knihovny v době studií, později i za svým přítelem, který pracoval v bibliografii. A tak jsem vysedávala v čítárně a vdechovala příjemnou atmosféru – klid studovny, přívětivé a ochotné knihovníky, sympatické čtenáře. Bylo to důvěrně známé prostředí a mezi knihovníky jsem měla hodně známých. Přeji knihovně a čtenářům všechno dobré, ať přibývá krásných knih, aby v proměnlivém a technicky orientovaném prostředí byl prostor pro knihy, kulturu a kulturní dědictví.

Děkujeme za rozhovor a rovněž Vám přejeme ještě hodně krásných zážitků s krajinou i jinými výtvarnými tématy i další krásné knihy. Věříme, že Vědecká knihovna v Olomouci Vám v tom ještě občas bude nápomocná.

Hana Študentová

Bouzovsko (foto M. Valušková)

Přechod z bibliografického formátu UNIMARC na formát MARC 21

Libuše Macháčová a kol.

Počátkem července 2004 proběhla ve Vědecké knihovně v Olomouci (dále VKOL) konverze bibliografických dat z formátu UNIMARC do formátu MARC 21. Tato konverze proběhla ve stejném období jako v Národní knihovně v Praze (dále NKP) a Moravské zemské knihovně (dále MZK) v Brně. Důvodem současného přechodu na jiný bibliografický formát bylo, že tyto tři knihovny úzce spolupracují a využívají sdílenou katalogizaci.

Konverze však mohla proběhnout až po důkladné přípravě. Byly založeny dvě nové báze, a sice SVK07 pro kontrolu konvertoru a SVK08 jako cvičná báze pro katalogizaci. Byly kontrolovány a čištěny báze SVK01 (hlavní báze bibliografických záznamů) a SVK02 (báze pro analytický popis). Kontrola se týkala syntaxe, obsahu záznamů a řazení podpolí. Probíhala školení katalogizátorů, kontrola cvičné konverze a nakonec proběhla konverze „ostrá“.

Libuše Macháčová, systémová knihovnice, o proběhlé konverzi:

Ve srovnání s rokem 1999, kdy probíhal přechod z jednoho programu (CDS-ISIS) do druhého (ALEPH 500), mi připadá, že je tentokrát přechod na nový systém jednodušší.

Pokud vzpomenu na problémy z roku 1999 z hlediska automatizace:

- Dlouhá a obtížná příprava konverze, která probíhala téměř rok a týkala se nejen bibliografických záznamů, ale i záznamů o jednotkách, čtenář-

ských dat a dat o jejich výpůjčkách. Navíc jsme neměli v té době s konverzí žádné zkušenosti.

- Knihovníci se museli zároveň seznamovat nejen s novým programem, ale i s novým bibliografickým formátem, a sice s formátem UNIMARC.
- Školení na modul Katalogizace v programu ALEPH se skutečně týkalo jen práce s tímto modulem – neproběhlo žádné speciální školení na formát UNIMARC. Tento BIB formát knihovníci studovali „za provozu“.
- Knihovníci většinou (až na výjimky) neznali operační systém Windows a grafické uživatelské prostředí, neuměli pracovat s myší – i v tomto museli být vyškoleni, což byla pro pracovníky automatizace práce navíc.
- Nebyly k dispozici žádné metodické materiály pro katalogizátory.
- Na program ALEPH 500 jsme přecházeli jako první, problémy s tím spojené jsme museli řešit sami a nemohli jsme požádat o radu v jiných knihovnách. Naše spolupráce s jinými knihovnami nebyla tak těsná jako nyní.
- Po konverzi bylo v BIB záznamech hodně chyb, např. se špatně spojila některá podpole, což vadilo především v údajích o názvu a odpovědnosti.

Nyní:

- Také nyní se vyskytují chyby v konverzi, ale není jich mnoho a jejich opravy můžeme konzultovat s pracovníky NKP.
- Není třeba seznamovat se s novým programem a operačním systémem, ale pouze s novým bibliografickým formátem – není tedy nutné se učit tolik nových věcí najednou.
- Národní knihovna připravila školení na biblio-

grafický formát MARC 21 a následně proběhla školení u nás ve VKOL, kterých se mohli zájemci účastnit. Školení byla i s praktickými příklady. Byla založena cvičná báze, kde si každý mohl podle svých časových možností zkoušet. Na všechny dotazy jsem se snažila odpovědět.

- Byly připraveny různé metodické materiály, příklady, nápovědy. Podle požadavků katalogizátorů jsou průběžně nápovědy i nabídky pod klávesou F8 doplňovány.
- Podoby šablon, které byly navrženy do testovací knihovny SVK08, byly také upraveny podle požadavků katalogizátorů.

Po fázi náročných příprav a čištěníází ve formátu UNIMARC proběhla konverze, která podle mne dopadla docela dobře. V SVK01 nebylo mnoho problémů a objevilo se jen několik málo chyb, např. v poli 008 a 040, což jsou kódované údaje. Konverze se dle mého názoru docela podařila. Kde vidím u konverze největší problémy? Podle mne v analytickém popise, protože v průběhu několika let zde došlo několikrát ke změně metodiky a stejné údaje se psaly do různých polí, což činí při konverzi potíže. Problémy byly i u historických fondů, než jsme se s Národní knihovnou dohodli na konverzi některých polí speciálních pro staré tisky.

Po konverzi nebyly zaktualizované rejstříky a vázla možnost přístupu do autoritních souborů. Domnívám se, že na to mělo vliv také to, že se zároveň rekonstruovala počítačová síť. Velmi pracné bylo připravit nové šablony, nápovědy, nabídky přes F8, metodické materiály, nastavení rejstříků pro vyhledávání atd. V současnosti se pracuje na zobrazovacích formátech a tiscích. Bibliografický formát MARC 21,

jako celek sám o sobě, se mi nezdá tak složitý. Zápis některých polí se zjednodušil, některé údaje není třeba psát dvakrát jako doposud do dvou polí (např. kódy jazyka a zemí vydání). Samozřejmě při přechodu na nový BIB formát se někdo změnám přizpůsobil rychle a poměrně bez problémů, někteří potřebují stejnou věc vysvětlit vícekrát.

Zápis některých polí se může zdát obtížnější, protože je zde větší kombinace indikátorů. Ale podle mne je to obtížnější jen v tom, že se učíme něco nového, jinak to náročnější není. Bibliografický formát MARC má svou logiku a potíže je pouze v tom, zvyknout si na změnu. Hodnota některých indikátorů znamená počet znaků vyloučených z řazení, není to tedy další kombinace indikátorů navíc, ale zapisuje se to tak místo dříve používaných „zobanů“. U některých polí se navíc zápis zjednodušil. Dříve obtížné pole 423 ve formátu UNIMARC (pro přitisky) s vloženým polem a indikátory je možné nyní zapsat jednodušším způsobem.

Zjednodušení zápisu je na první pohled viditelné:

Příklad ve formátu UNIMARC :

423 90 \$12001^ \$a Za trest \$1 700^1 \$a Francis \$b Dick

Stejný příklad ve formátu MARC:

70012 \$a Francis, Dick. \$t Za trest

Co je v záznamech navíc a dřív se nepsalo, je interpunkce ISBD. I zde se domnívám, že se to lze dobře naučit, není to obtížné a stále se opakuje jen několik interpunkčních znamének, které si ani není třeba pamatovat, protože jsou součástí nápovědy. Jediné, co si zatím někteří neuvědomují a proto jim

to působí potíže, je nutnost zapamatovat si, že interpunkce jednotlivým podpolím předchází.

Blanka Sedláčková, vedoucí Oddělení doplňování fondů VKOL :

V akvizičním zpracování v MARCu 21 nedošlo proti UNIMARCu k velkým změnám. Vyplňuje se stejný počet polí, které mají pouze jiné číselné označení a po krátkém zpracování nedělá tato změna žádné problémy. Rozhodně přechod z UNIMARCu na MARC 21 byl jednodušší než před lety přechod z ISISu do ALEPHu a na UNIMARC.

Jiří Spáčil, vedoucí Oddělení jmenné katalogizace VKOL :

O myšlence, problematice i praktických zkušenostech přechodu formátu UNIMARC na MARC 21 již bylo napsáno poměrně dost. Die Deutsche Bibliothek, která poskytovala štedrou technickou i finanční podporu pro formát UNIMARC v programu UB-CIM, tuto svou činnost ukončila v roce 2003. Štafetu pak sice převzala Biblioteca Nacional de Portugal,

nicméně nejistota podpory a dalšího vývoje formátu UNIMARC přiměla mnoho knihoven opustit tento komunikativní formát a přijmout nový MARC 21 (dříve USMARC a CANMARC). Pro mnoho českých knihoven to znamenalo zásah do několikaleté práce, počínaje konverzí výměnného formátu do UNIMARC, přes učení se úplně novým pracovním postupům, až po permanentní vstřebávání drobných změn v polích, podpolích či indikátorech. A když se formát UNIMARC konečně „usadil“ a vyhovoval víceméně ve všech směrech všem zainteresovaným, přišla možná pro mnohé rána v podobě naplánovaného přechodu k MARC 21.

V oddělení jmenné katalogizace jsme tuto zprávu, o které se nějaký čas jen šuškalo, nesli zpočátku také těžce, ale časem jsem si na myšlenku další nepřijemné změny zvykli. Začali jsme tedy přemýšlet, jak s co nejmenšími ztrátami pro katalogizaci i naše uživatele projít změnami, které nás očekávají. Zhruba v půlce února 2004 proběhla pracovní schůzka, jejímž výsledkem byl harmonogram činností a úkolů, jak ukazuje následující tabulka.

	ETAPA	TERMÍN
1.	založení cvičné báze SVK08 pro MARC21	konec února
2.	kontrola syntaxe záznamů SVK01	konec března
3.	kontrola konvertoru na vzorku v SVK07	konec března
4.	školení školitelů	polovina dubna
5.	konzultace s knihovnami používajícími MARC21	druhá polovina dubna
6.	kontrola obsahu záznamů SVK01 a řazení podpolí	konec dubna
7.	cvičná konverze celé báze SVK01	konec dubna
8.	kontrola záznamů SVK02	konec května
9.	školení knihovníků (provádí školitelé podle pracoviště)	od první poloviny května
10.	ostrá konverze SVK01 a SVK02	začátek července

Z hlediska oddělení jmenného zpracování byly podstatné etapy 1, 5 a 9. Založení cvičné báze SVK08, kterou jsme mohli používat k simulované katalogizaci v novém formátu, přineslo katalogizátorům první seznámení se s odlišnou strukturou formátu MARC 21. Bylo nutné začít postupně opřádat znalosti zápisu interpunkce podle standardů ISBD, která je nedílnou součástí zápisu katalogizačních prvků v MARCu 21.

Velmi ceněnou pomocí nám proto byla exkurze do knihovny Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, kde jsme měli možnost shlédnout použití formátu MARC 21 v praxi. Vedoucí oddělení jmenné katalogizace paní Mgr. Hana Metyšová předvedla konkrétní práci s formátem MARC 21 na praktických příkladech i se stručným teoretickým výkladem. Měli jsme možnost seznámit se s popisem monografií, seriálů i přitisků. Knihovna FF MU pragmaticky, s ohledem na rychlost zpracování směrem k uživateli, tvoří zkrácené záznamy, proto katalogizátoři nelpí striktně ve všech případech na dodržování katalogizačních pravidel. Přesto byla pro nás tato praktická ukázka zápisu nových polí a interpunkce přínosem. Dovolím si tvrdit, že zvláště z psychologického hlediska byl užitek veliký, protože jsme zjistili, že změna dvou „marcových“ formátů nebude tak dramatická jako přechod z Výměnného formátu na UNIMARC. Koneckonců i grafické rozhraní zůstalo stejné, struktura polí a podpolí daná normou ISO také, pouze číselné označení tagů bylo jiné. Samozřejmě jsme věděli, že se budeme muset ještě mnohé učit, nový zápis kódovaných údajů, přesuny zápisů do jiných podpolí atd., ale rutinní katalogizace v knihovně MU FF nás přesvědčila o tom, že se i to úskalí podaří zdolat.

Poslední předstartovní přípravou nejen pro pracovníky jmenného zpracování byly katalogizační kurzy pro MARC 21, které vedla Libuše Macháčová. Ve školícím středisku VKOL proběhla tato celodenní školení zaměřená na jednotlivé druhy dokumentů. Obsahem kurzů byla vždy komparace polí UNIMARC a MARC 21, detailní popis a vysvětlení jednotlivých prvků záznamu a zápis interpunkce. Nejdelší část pak tvořila praktická katalogizace, při které jsme měli možnost čerpat první konkrétní zkušenosti, ale také řešit společně a bez zbytečného stresu problémy a komplikace, které pochopitelně nový způsob zápisu přinášel. Etapa kurzů skončila těsně před samotnou konverzí, takže si katalogizátoři mohli své čerstvě nabyté znalosti a zkušenosti uchovat bez velkých ztrát do „ostrého“ provozu.

V současnosti se linka zpracování vypořádává s drobnými problémy, které přináší každá větší změna. Jak už bylo několikrát zmíněno, jedná se zejména o interpunkci, na kterou si musíme zvykat, a také způsob zápisu některých polí a kódovaných údajů je jiný. Nicméně lze předpokládat, že tyto problémy brzy překonáme a budeme se tak moci plnohodnotně připojit k velké rodině knihoven používajících MARC21.

Marcela Mátlová, pracovnice věcného popisu:

Zdálo by se, že změna formátu znamená pro nás především nutnost naučit se odlišná označení polí, podpolí a indikátorů. Ve skutečnosti katalogizační modul systému ALEPH pracuje s předdefinovanými pracovními listy, které editaci usnadňují. Snadno se orientujeme ve struktuře formátu MARC i pomo-

cí nápověd k jednotlivým polím. Rovněž nadále využíváme systémovou formální kontrolu. Do údajů věcného popisu bylo například nově přidáno povinné podpole \$2 (Zdroj lokálního kódu, např. \$2czenas), a tak jsme při ukládání záznamu systémem upozorněni na jeho případnou nepřítomnost. Aby se předešlo překlepům v kódech, neustále užíváme klávesu F8 (Volba textu podpole). Během konverze nebyl problém toto podpole \$2 dávkově doplnit do stávajících záznamů. Jistá potíž nastala u Mezinárodního desetinného třídění (MDT). Ačkoliv už pracujeme s verzí MRF (Master Reference File), museli jsme se vypořádat s ostatními verzemi (úplné, střední vydání a vybrané znaky MDT), které jsme v minulosti používali. V UNIMARCu jsme měli ostatní verze souhrnně odlišeny interní hodnotou 9 na pozici prvního indikátoru pole 675. Vzhledem k tomu, že v MARCu je povinný kód verze MDT, zvolili jsme po dohodě s Národní knihovnou ČR zkratku „UNDEF“. Bohužel systémové rozlišení jednotlivých verzí již není možné, problém nebyl podchycen ani při změně verzí MDT ve Výměnném formátu ani při přechodu z Výměnného formátu na UNIMARC.

V pořadí údajů věcného popisu došlo ke změně. Nyní se pohybujeme ve dvou blocích: 0xx (kódy, číselná vyjádření - MDT, koncept a geograf. kódy) a 6xx (slovní vyjádření - hesla, deskriptory). Většina z nás si na změnu zvykla rychle a uvítala ji. Přizpůsobili jsme tomu i zobrazení úplného záznamu pod názvem „Katalogizační záznam s věcným popisem“. Velmi by nám ale pomohlo, kdybychom při sdílené katalogizaci měli možnost kvůli výběru a kopírování jednotlivých věcných polí označovat nespojitě bloky (jak je tomu při práci se soubory).

Co se týče povinného zápisu interpunkce ISBD, věcného popisu se příliš nedotkl. Vkládá se pouze u jmenných záhlaví - pole 600, 610, 611, 630, 651. Oddělovače jednotlivých podpolí v rámci pole Věcné téma (650) jsou generovány systémem. Přechodem na formát MARC byl obsah UNIMARCOvých polí 602, 604 včleněn za pomoci indikátorů do pole Věcné záhlaví - osobní jméno (600). Došlo i k opačnému případu, a to u akcí, pro které je v MARCu vyhrazeno samostatné pole 611.

Při používání kódů geografických oblastí jsme se seznámili s novým způsobem zápisu oblastí České republiky. Pokud dokument pojednává o jakékoli lokalitě v ČR, musíme v podpolí 043\$a uvést kód, který označuje celou republiku, a teprve v 043\$b lze zapsat podrobnější kód. Podrobnější kódy e-xr-?? nejsou totiž součástí mezinárodního kódovníku, a proto respektujeme doporučení Národní knihovny ČR.

Rostislav Krušínský, pracovník historických fondů :

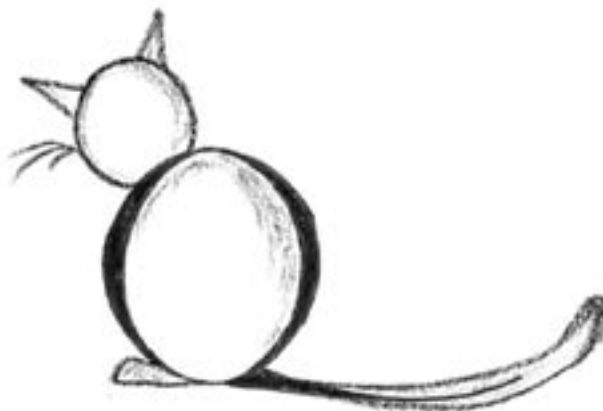
Osobně si myslím, že MARC 21 je stejně dobrý jako UNIMARC. Některé věci má vyřešeny lépe, některé hůře. Mám pocit, že vyplňuji méně polí - záznam se zdá být kompaktnější. Pole 008 poměrně elegantně spojilo více polí dohromady, a jednoduchý záznam udělám rychleji než dříve. 008 má i pár nedostatků, ale o tom později. Interpunkce je poměrně jednoduchá a je dost příjemná, že ji v klasických případech umí MARC sám doplnit. Tento příjemný fakt narušuje skutečnost, že stejnou věc systém nezvládne u složitějších záznamů. To se asi odráží v tom, že se tolik lidí té interpunkce bojí (možná mají jako já trauma ze školy a interpunkci v české větě zvládají špatně a říkají si - interpunkce

jako interpunkce). Přechod na nový formát moc neusnadnilo, že pole (významově) jsou jinak řazena než u UNIMARCu. To je ovšem otázka zvyku. Zároveň je tam pár věcí, které svou formu přede mnou neobhájí, a zvykat si na ně budu dost pomalu (pokud vůbec) - nejvíc bijí do očí kódy zemí MARC. Chápu, že se to změnit nedá, ale o to víc mi to přijde, jak říkají „bratia“ Slováci, „choré“ (mají kód xo). K tomu se nabaluje problém s polem 008, ve kterém nelze otevřít rejstřík zemí a jejich kódů, a máme tak po ruce 7 stran formátu A4 s potřebnými kódy. Kód jazyka se naštěstí nezměnil, ale rejstřík, který by zkrátil přemýšlení a zrychlil práci, chybí. U pole 510 se, myslím, špatně překonsovaly indikátory. MARC 21 má tendenci být jednodušší než UNIMARC, dokud se ale neupraví některé problémové části, je na tom stejně jako UNIMARC - do

plusu mu samozřejmě dost pomáhá kompatibilita s Národní knihovnou a dalšími. Během necelého měsíce jsem se při katalogizaci dostal na úroveň, na jaké jsem pracoval s UNIMARcem. Myslím, že přechod z UNIMARCu na MARC 21 byl tedy téměř bezproblémový.

Závěr

I když přechod na nový bibliografický formát přinesl dost práce a potřebu naučit se hodně nového, přesto ho pracovníci většinou nepovažují za tak obtížný jako přechod v roce 1999. V něčem je tento BIB formát jednodušší, v něčem o něco složitější. Pokud však chceme spolupracovat nadále s NKP a MZK (a to jistě chceme), byl přechod nutný.

MALÁ UČEBNICE PRÁVA

II. Autorské právo

Vendula Jabůrková

Ve svém prvním článku pro tento knihovnický časopis jsem vás, čtenáře, dostala do zajetí autorského zákona. A jelikož je materie obsažená v tomto zákoně velmi rozsáhlá a současně i velmi zajímavá, budu to opět já, kdo vám vaše zajetí ještě malinko prodlouží.

V minulém čísle jste se dověděli něco málo o tom, jak je to s autorskými právy v případě půjčování knih a časopisů ve veřejných knihovnách a také s autorskými právy v případě zhotovování rozmnoženin autorských děl, tedy především knih a časopisů. Začala jsem přirozeně s tím, co je nejbližší vám jako čtenářům – zákazníkům veřejné knihovny.

Dnes bych se ráda zaměřila na problematiku práv autorů v případech, kdy jejich díla – tedy články, obrázky, fotografie apod., případně pouhé úryvky či citáty z těchto děl byly užity a staly se součástí jiných děl. A jak už jsem naznačila v úvodu, zůstaneme opět u zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).

Co autorský zákon rozumí dílem, jsme si stručně řekli v minulém čísle. Nicméně pro ty, kteří tento časopis objevili až nyní, a pro méně pozorné čtenáře to zopakují, resp. více konkretizují, neboť vymezení díla zde bude základem. A nadto – „opakování je matka moudrosti“, což platí pro vás stejně jako pro mne.

Ustanovení § 2 autorského zákona ve svém odstavci prvním říká, že:

„Předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam (dále jen ‚dílo‘). Dílem je zejména dílo slovesné vyjádřené řečí nebo písmem, dílo hudební, dílo dramatické a dílo hudebně dramatické, dílo choreografické a dílo pantomimické, dílo fotografické a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii, dílo audiovizuální, jako je dílo kinematografické, dílo výtvarné, jako je dílo malířské, grafické a sochařské, dílo architektonické včetně díla urbanistického, dílo užitého umění a dílo kartografické.“

Jak je patrné, obsahuje toto ustanovení vedle tzv. generální klauzule (což je celá první věta, která obsahuje jakési obecné znaky díla) i demonstrativní, neboli příkladný výčet možných děl. A kdybyste chtěli ještě bližší příklady, pak vezte, že se jedná např. o přednášku doktora Radima Uzla, Účastníky zájezdu Michala Viewega či můj článek v minulém i tomto vydání časopisu KROK, o valčík Na krásném modrém Dunaji, o Hamleta, operetu Na tý louce zelený, Labutí jezero či pantomimické vystoupení Borise Hybnera, o Saudkovy fotografie, film Jedna ruka netleská či Shrek 2, o Van Goghovy Slunečnice, grafiky nebo Braunovy sochy ctností a neřestí v Kuksu, o pražský Tančící dům Vláda Miluniče a Franka O. Gehryho atd.

Druhý odstavec vymezuje jako dílo i počítačový program – takový, jenž je původní v tom smyslu, že

je autorovým vlastním duševním výtvozem – a databáze jako dílo souborné, jež je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu autorovým vlastním duševním výtvozem. Fotografie, která zcela nespĺňuje znaky díla fotografického, ale je autorovým vlastním duševním výtvozem, je tedy dílem původním, je chráněna jako dílo fotografické. Tak se dostaly pod ochranu autorského zákona i fotografie dokumentační, reportážní apod. Naopak rutinní, mechanické obrazové záznamy reality jsou stále ještě postaveny mimo ochranu autorského zákona.

Další odstavce tohoto ustanovení blíže specifikují, co vše kolem díla je chráněno – dílo dokončené, ale i jeho jednotlivé vývojové fáze. Rovněž jsou chráněny jednotlivé části díla jako je název díla, jména postav apod. Předmětem práva autorského jsou i díla vzniklá tvůrčím zpracováním díla jiného, tedy i překlad díla do jiného jazyka. Tímto není nijak dotčeno právo autora zpracovaného nebo přeloženého díla, obě dvě práva mohou existovat vedle sebe vztahující se ke dvěma odlišným osobám - autorům. Za dílo se považuje i sborník – časopis, encyklopedie, antologie, pásmo, výstava nebo jiná databáze, je-li souborem nezávislých děl nebo jiných prvků, který je způsobem výběru nebo uspořádáním obsahu jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora; takové dílo se pak nazývá dílem souborným.

Na druhou stranu dílem není pouhý námět, denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematický a obdobný vzorec, statistický graf a podobný předmět sám o sobě, což stanoví poslední, šestý odstavec tohoto ustanovení.

Neměla bych zde opomenout rovněž zdůraznit, co je podle ustanovení § 3 vyňato z okruhu děl požívajících ochranu poskytovanou autorským zákonem.

Jsou to díla úřední, tedy např. právní předpisy (vydávané Parlamentem ČR, orgány státní správy – ministerstva, kraji, obcemi apod.), soudní rozhodnutí, sněmovní a senátní publikace, ale i pamětní obecní knihy a státní symboly, dále pak politický projev či řeč pronesená při úředním jednání a výtvozy tradiční lidové kultury, ty ovšem s výjimkami, kdy je pravé jméno autora obecně známo či když jde o dílo anonymní.

A kdo je autorem díla? Zjednodušeně řečeno je autorem díla osoba, která dílo vytvořila. Autorský zákon si ve své definici (§ 5 odst. I autorského zákona) přidává ještě slůvko „fyzická“ osoba, což značí člověka, lidskou bytost, a významově stojí proti „právnícké“ osobě, která zahrnuje např. obchodní společnosti, nadace, ale i obce a kraje, jakožto jednotky územní samosprávy.

Možná se ptáte, proč nemůže být právnícká osoba autorem díla. Je to z toho důvodu, že právnícké osobě chybí schopnost „vlastní tvůrčí činností“ něco vytvořit. Právnícká osoba může být jakýmsi zastřešením pro společenství lidí, kteří jsou touto schopností nadáni, a tedy vytváří díla. Právnícká osoba může pouze nabýt oprávnění k výkonu majetkových autorských práv pojících se k takovým dílům. V takovém případě jsou tato práva však vždy jen odvozená, autorem stále zůstává ona fyzická osoba, která dílo vytvořila vlastní tvůrčí činností.

V odstavci druhém uvedeného ustanovení autorského zákona najdeme vymezení autora díla souborného jako celku. Je jím - opět fyzická – osoba, která tvůrčím způsobem vybrala nebo uspořádala jednotlivá díla zařazená do souborného díla.

Abych vám ještě trochu přiblížila pojmy „dílo“ a „autor díla“, uvedu jednoduchý příklad, v jehož rámci ještě přiblížím některé další pojmy, se kterými autorský zákon pracuje.

Přesuňme se na přelom 16. a 17. století do Anglie. V té době psal hry jistý William Shakespeare, dramatik, jehož opravdové kvality byly objeveny mnohem později. Napsal hru, řekněme např. už jednou zde zmiňovaného Hamleta. Hamlet je dílem slovesným, potažmo dílem dramatickým. Jsme-li v době, kdy tuto hru napsal (a aplikujeme-li poněkud nezvykle dnešní a nadto českou právní úpravu), víme, že jako autor si s ní mohl dělat, cokoli chtěl. Mohl ji někomu nabídnout, aby ji vydal knižně, mohl ji sám zrealizovat na jevišti – a tak tomu nejspíš i bylo, ale mohl ji také hned zničit, spálit, roztrhat, mohl ji někomu darovat a hra by se možná nikdy nedostala přes práh 17. století. Ze všeho, co by udělal, by vyplývaly určité důsledky. Např. každý, kdo by chtěl hrát jeho hru, musel by jej požádat o poskytnutí určitých autorských práv – o právo hrát tuto hru a Shakespeare za Hamleta mohl chtít třeba celé jmění. Nyní se opět vrátíme do našeho století. William Shakespeare je jedním z neznámějších dramatiků, snad je i nejhranějším dramatikem na celém světě. Ale dnes kdokoli chce hrát jeho hru, může, a to aniž by někoho o to žádal, či aniž by někomu za to platil.

Shakespeare zemřel před více než 400 lety a podle dnešní právní úpravy obecně platí, že osobnostní práva trvají po dobu autorova života a zanikají jeho smrtí, majetková práva trvají po dobu autorova života a dále 70 let po jeho smrti¹⁾. Po uplynutí takové doby se stává dílo volným a každý je může bez dalšího volně užít.

¹⁾ Musím zde podotknout, že by zřejmě u současných dramatiků zahraničního původu bylo nutné zohlednit cizí právní úpravu, i když naši zákonodárci byli při rekodifikaci autorského zákona vedeni snahami o přiblížení se co nejvíce k právu Evropských společenství, zaplňující „mezery“ podle mezinárodního práva autorského, popř. podle tradičních národních úprav (zejména středoevropských).

Tím jsem se dostala k dalším důležitým pojmům spojeným s dílem. Pokud totiž nějaké dílo vytvoříte, vznikají vám, jako autorům, určitá práva. Již v minulém článku jsem tato práva vymezovala jako výlučná práva osobnostní a majetková a uváděla jsem také jejich výčet²⁾. Velmi jednoduše se dá opravdu říci, že autor díla si může se svým dílem dělat, co se mu zlíbí. Pokud by však dílo chtěl nějakým způsobem užít někdo druhý, musí mít jeho svolení, popř. i zaplatit za takové užití. K tomu účelu uzavírá s autorem tzv. licenční smlouvu, ve které se definuje, k čemu má oprávnění, jestli musí autorovi zaplatit nějakou odměnu za majetková práva, která jsou na něj převedena apod. Ale...

I zde panují určité výjimky stanovené zákonem – jedná se o tzv. citace, jež jsou tradiční formou bezúplatné zákonné licence.

Ustanovení § 31 autorského zákona přesně vymezuje, za jakých podmínek je možné užít výňatky ze zveřejněných děl³⁾, či dokonce drobná celá zveřejněná díla jiných autorů, a to bez jejich zvláštního souhlasu, přičemž dělí citace na velké a malé (v uvedeném ustanovení jsou vymezeny pod písmeny a) a b)).

²⁾Jedná se o právo autora na zveřejnění díla, právo osobovat si autorství, právo na nedotknutelnost díla a postmortální ochranu díla – jako práva osobnostní, a právo dílo užít (tj. právo autora na přístup k dílu mezi právy majetkovými, právo autora na rozmnožení díla, právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na pronájem, půjčování či vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na sdělování díla veřejnosti) a nechat užít, právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého a právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu – jako práva majetková.

³⁾Za zveřejněná se považují díla od svého prvního oprávněného veřejného přednesení, provedení, předvedení, vystavení, vydání či jiného zpřístupnění veřejnosti (§ 4 odst. 1 autorského zákona)!

Malé citace mají poněkud volnější režim – jedná se o výňatky z uveřejněných děl jiných autorů, jež jsou užity ve vlastním díle a míra, v níž se cituje, je odůvodněná. Za těchto podmínek nejsou citace omezeny kategorií či druhem děl, do nichž může být citováno.

Naopak tzv. velké citace (právě ve smyslu drobných celých zveřejněných děl) jsou přípustné pouze do samostatného díla vědeckého, kritického, odborného nebo díla určeného k vyučovacímu účelům. Podmínkou je tedy i zde existence vlastního díla, k níž dále přistupuje podmínka povahy děl citovaných coby drobných celých zveřejněných děl a podmínka splnění účelu velkých citací. Splněním účelem velkých citací se rozumí objasnění obsahu typově vymezeného samostatného díla, do něž je citováno. Poslední z podmínek může znít trochu komplikovaně, ale jedná se o to, že tato velká citace musí nějakým způsobem napomoci práci druhého autora, vysvětlit určitou část jeho díla apod.

Uvedené ustanovení obsahuje ještě písmeno c), ve kterém se říká, že do práva autorského nezasažuje ani ten, kdo citované dílo užije v přednášce, a to výlučně k vědeckým nebo vyučovací, případně jiným vzdělávacím účelům. A do třetice všeho dobrého i zlého, i zde platí, že přednáška musí mít samostatnou povahu, i když nemusí být přímo dílem podle autorského zákona.

Existence vlastního díla je společná všem citacím, nelze pod ní však rozumět jakékoli uspořádání či vybrání různých citací. V takovém případě by se mohlo jednat o neoprávněné vytvoření díla souborného, jako jsou např. zpěvníky či čítanky. Naopak není vůbec rozhodující, zda užití vlastního díla má být bezúplatné či úplatné.

Pro všechny tři druhy citací platí i další společná pravidla – není nutný souhlas autora ani zaplacení autorské odměny a žádným způsobem nejsou dotčena osobnostní práva autora, zejména pak jeho právo na nedotknutelnost díla. Avšak nesmí být změněn obsah ani smysl citovaného díla a platí „zásada účelové i funkční odůvodněnosti citace ve vztahu díla, do něhož je citováno, k dílu, z něhož je citováno.“ Citované místo musí být odlišeno od obsahu díla, do kterého se cituje, u každé citace musí být uveden autor, název díla, z něhož je citováno a pramen. Tyto náležitosti nemohou být nahrazeny pouhým uvedením díla v seznamu literatury.

Citace nemusí být čerpána ze stejného druhu díla – lze citovat z jiného díla literárního, popř. též z díla hudebního, výtvarného či fotografického, a žádný právní předpis nevymezuje rozsah citací pro určitou oblast. Tím se teoretikové snaží vyvrátit především mylné domněnky podobné té o „volných třech taktech“, cituje-li se z hudebního díla.

Tolik k citacím jakožto bezúplatným zákonným licencím. A protože si uvědomuji, že to nemusí být pro neprávnický zcela srozumitelné, uvedu jednoduchý příklad, a to svou poznámku pod čarou s číslem čtyři.⁴

Já, jako autorka tohoto článku jakožto vlastního díla, jsem pracovala s komentovaným autorským zákoníkem, ale také s učebními texty pro studenty právnických fakult. Jelikož se mi hodila jedna pasáž z komentáře k autorskému zákonu – přesně a výstižně definovala jednu ze zásad při užití citací, použila jsem ji a na jejím konci jsem pomocí horního

⁴) Autorský zákon a předpisy související. Praha: Linde, 2002

indexu a poznámky pod čarou uvedla jméno autora, dílo, jímž je samotný komentář k paragrafovému znění zákona i pramen, jímž tu je právě ono vydání komentovaného zákona.

Jistě ti pozornější z vás mohou říci, že zákony přeci nejsou považovány za díla chráněná tímto zákonem. Pro ně, ale i pro ostatní musím uvést na pravou míru, že já jsem jako citaci nepoužila zmiňovaný zákon, ale komentář k tomuto zákonu a ten je

opravdu výsledkem tvůrčí duševní činnosti autora a je tedy dílem ve smyslu autorského zákona.

Tímto uzavřu další kapitolu „Malé učebnice práva“ věnovanou opět autorskému zákonu. Doufám, že jsem žádného čtenáře příliš nenudila, snad jsem vás naopak zaujala a to natolik, že budete mít chuť v příštím čísle opět nalistovat stránky, na kterých najdete další pokračování této rubriky.

Stará Voda (foto M. Valušková)

KNIHOVNA CENTRA ALETTI

Text: Jiří Piáček

Foto: Roman Giebisch

Na ulici Křížkovského č. 2 v Olomouci v blízkém sousedství Knihovny Univerzity Palackého se nachází budova instituce Centrum Aletti Velehrad-Roma, jejíž součástí je i nemalá knihovna. Centrum Aletti v Olomouci je dceřinou pobočkou Římského Centro studi e ricerche Ezio Aletti, založeného roku 1992 z iniciativy generálního představeného

jezuitského řádu. Knihovna vznikala v průběhu roku 1996 v souvislosti se vznikem Centra. Od října 1998 je přístupna veřejnosti.

Knihovna CAVR je odbornou knihovnou se zaměřením na teologii, filozofii a filologii. Je současně centrální knihovnou České provincie Tovaryšstva Ježíšova. Knižní fond knihovny CAVR se z největší části skládá z knižních darů soukromých osob. Jedná se o knižní dary otců jezuitů z ČR i zahraničí (Tomáš kardinál Špidlík (*1919), vědeckých pracovníků – knižní pozůstalost profesora slavistiky na ví-

deňské univerzitě Františka V. Mareše (1922-1994), profesora Vojtěcha Tkadlčíka (1915-1997), profesora Bedřicha Vaška, pozůstalost doc. Miloslava Krbce (1924-2003) a jiných. Nezanedbatelnou část fondu tvoří navrácené tituly z konfiskovaných knihoven jezuitů po r. 1950. A v neposlední řadě nákupy nových titulů – českých i zahraničních.

Největší podíl knižního fondu tvoří literatura křesťanská teologická – východní i západní (spiritualita, systematická teologie, patristika...) a filozofická. Druhou největší skupinou je filologie, především slavistika. Výběrově pak historie, umění aj. Taktéž hudební fond je celkem dobře zastoupen. Součástí knihovny je historický fond (staré tisky a prvotisky). Knihovna odebírá rozsáhlou řadu titulů periodik (tuzemských i zahraničních, včetně doplňování starších ročníků). Největší jazykové zastoupení má němčina a čeština. Z ostatních jazyků (v pořadí přibližného zastoupení) italština, francouzština, angličtina, ruština, latina... Ale lze nalézt i tituly v řečtině, japonštině, koptštině, arabštině, hebrejštině aj.

Knihovna CAVR od svého vzniku zpracovává všechny tituly do knihovnického systému TINLIB (z důvodu maximální kompatibility s univerzitními pracovišti). Katalog je přístupný na počítači ve studovně nebo je vystaven na internetu (Tin-Web). Lístkový katalog neexistuje. Čtenářům jsou zpřístupněny pouze zpracované tituly. K věcnému popisu používá knihovna předmětových skupin. Většina fondu je volně přístupna čtenářům. Knihy jsou stavěny tematicky. Katalog obsahuje i záznamy článků – excerpujeme některá česká a slovenská periodika a výběrově i sborníky. Veškerý fond knihovny je určen pouze k prezenčnímu studiu, a to pouze registrovaným čtenářům. K dispozici je

studovna, případně kopírka. Většinu čtenářů tvoří studenti a vyučující Univerzity Palackého. Knihovna je ale přístupna nejširší veřejnosti.

Knihovna spolupracuje s ostatními teologickými a církevními knihovnami, především pak s knihovnou ETF UK, CKK, knihovnou ÚKS AV ČR – a podílí se na Souborném seznamu časopisů českých teologických knihoven (SSČČTK), nabízí konzultace, konference, spoluúčast na grantech. Knihovnu v současnosti obhospodařují: Mgr. Jiří Piáček, Bc. Alena Zubalíková, Mgr. Marek Ocelka (civilní služba). Za profil knihovny odpovídá viceředitel CAVR doc. Michal Altrichter SJ. Knihovna spolupracuje s Mgr. Miroslavem Vepřekem, doc. Helenou Bauerovou v otázkách lingvistiky, s Mgr. Kristýnou Talašovou – v oblasti historických fondů. V knihovně se nachází v současnosti cca 53 tisíc monografií, cca 4,8 tisíce kompletních ročníků periodik, 150 (z toho cca 70 zahraničních) odebíraných titulů periodik, cca 25 tisíc záznamů článků v katalogu, cca 7 tisíc svazků historického fondu, 1300 CD hudebních nosičů.

Knihovna Centra Aletti, Křížkovského 2, 772 00 Olomouc, tel. 585 549 280-1, jpia@atlas.cz, <http://www.aletti.cz>

Obzory Miloše Kvapila

Skrytý obzor

Skrytý obzor obklopuje naše žití
 Nevíme odkud přicházíme
 Nevíme kde jsme
 Nikdo netuší kam směřujeme

Pouze snění a představy
 Mohou přinést trochu jasna

Na jak dlouho

Vnitřní obzor

Vnitřní obzor
 To jsou vzpomínky
 Vzpomínky jsou jen krásné
 Na špatné věci raději zapomenout
 Vždycky se to tak stane
 V paměti je i zapomenuté
 Ale jako olej na vodu
 Na mysl přijdou
 Jen krásné chvíle

Nedělní obzor

Nedělní obzor se zdá nekonečný
 Zvláště v okamžiku ranního šíření
 Když vás probudí první pípnutí probuzeného
 ptáčka
 Ach ta slast
 Ještě celé hodiny lze odcházet do spánku
 Natahování
 Převrácení

Vysoké slunce vás torpeduje do kvapu
 Nedělního dopoledne
 Do vznešenosti nedělního oběda
 Do vyrovnanosti nedělního odpoledne
 Které svou monotónností
 Povadlostí a ochablostí
 Končí a uzavírá
 Den Páně

Miloš Kvapil, narozený 1947 v Prostějově, vystudoval knihovnictví na UK v Praze. Pracoval v knihovnách a informačních institucích, nyní je ředitelem Městské knihovny v Prostějově. Dosud vydal sbírku Eukleidovská Seč klásků lásky. Vyznačuje se pevnou, konzervativní životní názorovou orientací. Má rád modrou barvu, barokní a klasicistní hudbu, bílé víno a své přátele.

MEDAILON

VYZNÁNÍ mladého šedesátníka

Pavel Novák – zpěvák, skladatel, hudebník, spisovatel

Text: Václava Jemelková

Foto: soukromý archiv

Šťastným člověkem je ten, kdo má pro koho a pro co žít. Kdo dokáže rozdávat, protože to je nejkrásnější pocit. Patřím mezi vyvolené. Mám krásnou, hodnou a pracovitou ženu, bez níž bych nic nedokázal. Mohu se o ni vždycky opřít stejně jako ona o mě. Mám tři zdravé děti a čtyři vnuky. Ani bez rodiny nelze naplnit život. Mám práci, která mě těší. Mám rád lidi a oni mají rádi mě... Prozpíval jsem bez přestávky téměř čtyři roky života. Těch deset milionů dětí i dospělých se mnou trávilo víc jak pět milionů minut. To jsou ty nejkrásnější miliony. To je štěstí. Děkuji za ně Bohu, rodině a lidem.

(Pavel Novák: Vyznání, vyd. 2000)

Ta ulice se dříve jmenovala Pod kaštany. V době, kdy jsme tam bydleli a vyrůstali, to byl prostě Trávník. Ale ty letité majestátní kaštany tam rostly stále. A v květnu byly kromě rozkvetlých svícňů obsypány chrousty. Kluci z Trávníku je sbírali do krabiček od sirek a pak je dávali holkám za trička. Jestli byl tehdy mezi nimi i Pavel, to už se nepamatuji...

Pavel Novák je především skladatel, textař, hudebník a zpěvák. Ne, prosím, čtěte dále. Redakční rada nezavedla rubriku bulváru. Ostatně, poznáte-li osobně Pavla Nováka, do takové rubriky by se ani nehodil. Do časopisu KROK náleží právem.

Pavel Novák je také spisovatelem. Stal se jím proto, že mu nestačila notová osnova, aby vyjádřil vše, co říci chtěl. Novák začíná psát první řádky knihy většinou ve chvílích, kdy jeho citlivá povaha neunesla tíhu emocionálních prožitků. Píše vždy, když se něco zásadního v jeho životě, v životě jeho blízkých nebo v blízkém okolí přihodí. Jaký žánr píše Pavel Novák? Něco z historie rodného Přerova, trochu životopisu, snad i cestopisy, ale také dokument – to když šla Přerovem povodeň. Ani nemusíme znát obsah Novákových knih, stačí přehlédnout jejich názvy: **Jak jsem zpíval klokanům, aneb pivo se točí všude stejně, Příběhy z vody a bláta, Vyznání, I smrt se bojí.** Ta poslední ze jmenovaných, jejíž název obsahuje ošklivé slovo „smrt“, by možná vystačila na všechny žánry dohromady....

Pavel Novák je, řeklo by se, Přerovák jako poleno. A v Přerově jsou na něj patřičně hrdí. Krátce po absolvování vysoké školy, kdy už bylo zcela jasné, že z něj pedagog nikdy nebude, se stal jedním z nejúspěšnějších zpěváků vůbec, dnes bychom řekli – zpěváků středního proudu. Oblíbenost stoupala strmě, svědčí o tom i umístění na předních příčkách dodnes velmi populárního Zlatého slavíka. Novák odmítal lákavé nabídky do Prahy. Jeho zcela mimořádný vztah k rodnému městu, přátelům, ale především k rodině, byl tehdy i dnes silnější. Ze tří svých dětí vychoval hudebníky, jejich hudební formace FAMILY tak trochu připomíná známou irskou skupinu Kelly Family. No, aspoň co se rodinného obsazení týče. Když zazní ty neznámější „Nádherná“, „Chci zapomenout“, „Pihovatá dívka“ nebo „Vyznání“, zpozorní i ta mladší generace. A slyšeli jste v Novákově podání moravskou lidovou?

V knihovnách najdete Pavla Nováka – spisovatele. Najdete tam také jeho tvorbu na nosičích. A budme rádi, že se věnuje především dětem. Skládá pro ně písničky, jezdí s koncerty pro děti po vlastech českých a moravských, navštěvuje neúnavně mateřské školy, učí děti základům hudební teorie, seznamuje je s tradicemi a zvyky, učí je poznávat. Zpracoval osm dílů tematicky zaměřených výchovných pořadů **Budeme si zpívat**. Ke každému z nich vydal stejnojmenné album s písničkami doplněné zpěvníčkem (**Jak jsme přišli na svět, Jak se máme chovat, Řemesla atd.**). Napsal dětem knihu **Pohádky i nepohádky**. Přemýšlím usilovně, zda se tvorbě pro děti v tomto oboru a v takovém rozsahu věnuje ještě někdo jiný. Sot-

va. Co jsem to napsala v úvodních řádcích? ...bylo jasné, že z něj pedagog nikdy nebude. A přece.

Počátkem jara oslavil Pavel Novák šedesátiny. Vidíme-li ho v klubku zpívajících dětí, pokaždé jako by omládl. Má rád všechny děti, miluje svoje vnuky. A rodinu. A přátele. A rodný Přerov. Hlavně

svoji práci, muziku. Přečtěte si **Vyznání**. Kniha dostala název příznačně podle nejoblíbenější písně z repertoáru, kterou již posloucháme bezmála 40 let. Ale ano, tehdy patřila jen té vyvolené. S odstupem let její název symbolizuje vztah k životu. To jako čtenář pochopíte, přečtete-li si **I smrt se bojí**. Možná jste ode mne čekali recenzi, možná medailon. Nejsem recenzent, ani bych se neodvážil-

la hodnotit literární tvorbu. Jsem Pavlova čtenářka, posluchačka, obdivovatelka. Chtěla jsem Vám o tom napsat. Možná si uděláte čas na některou z Novákových knih a budete hodnotit sami.

Dnes bydlím na Trávníku zase. Kaštany musely ustoupit panelákům. Po těch letech i představa chrousta pod tričkem není vůbec nepříjemná. To je moc dobře, že Pavel Novák píše v knihách vzpomínek o zákoutích tehdejšího i dnešního Přerova. Všichni, co v Přerově žijeme, se tam najdeme. Těm ostatním Pavel Novák otevírá svoji duši. Přejme mu do dalších let hodně sil pro tvůrčí práci, hodně radosti a štěstí v kruhu svojí rodiny i mezi posluchači a především dobré zdraví.

A promiňte mi, prosím, moje osobní „vyznání“.

RECENZE

DUCHOVNÍ PRAVDA A KLAM
Setkání s tvorbou Ireny Šindlářové

Helena Veličková

Co všechno už bylo předmětem módy! Naučný slovník módu definuje jako „dobově, někdy i místně podmíněnou podobu a úpravu předmětů denní potřeby, zejména oblékání“. Lze ji nazvat také „dočasná převaha nějakého charakteristického vkusu v určitém společenském prostředí. V širším slova smyslu je to nestálá, pomíjivá obliba něčeho, záliba pro něco“.

Už je to tak, že dnešní doba nese s sebou zálibu ve světě duchovním. Být duchovním člověkem je předmětem nejen opravdové touhy lidí k tomu předurčených od narození, ale v mnoha případech spíš snobskou citízáostí, jakousi potřebou „být in“ i v oblastech, které nelze za peníze koupit. Astrologové by pro to určitě našli přesnější odůvodnění, jednak blížící se Věk Vodnáře, ale i přechodné vlivy Neptuna, Uranu a snad i dalších planet v nebeských znameních zvěrokruhu. Nepátřejme po podrobnostech a raději se smířme s tím, že zájem o duchovní růst a duchovní život je tak masový, že na jedné straně přináší naděje na skutečně zřetelné duchovní povznesení lidstva a růst lidskosti v nás, na druhé straně platí rčení „mnoho povolanych, málo vyvolených“. Příliš mnoho lidí usilujících o totéž dává možnost srovnání, kdo dosáhl vyšší mety za kratší dobu než druhý. Ovšem soutěživost stimuluje jistě vůli a snad racionální myšlení, ne však citovou hloubku, schopnost uvolnění, intuitiv-

ního vhledu do vlastního nitra a pochopení moudrosti proroků srdcem, nikoliv logickou dedukcí. Na cestu poznání duchovního světa se vydal v dnešní době ledaskdo, ale mnohý z těchto pionýrů našel spíše vlastní hranice, rozpoznal, kudy se má duchovní cesta ubírat a kudy ve skutečnosti vedou jeho vlastní kroky. O štěstí a jistém zmoudření může však mluvit každý, kdo projde aspoň tímto sebezpoznáním, něčemu se naučí od mistrů, něco shledá marným a pošetilým snažením, a nakonec s pokorou přijde zpět ke skutečným učitelům, kterým se kdysi chtěl podobat, nebo snad i toužil překonat je.

Zamyslíme-li se nad některými z knih Ireny Šindlářové, vydanými olomouckým nakladatelstvím Fontána, zjeví se nám její cesta k duchovní pravdě se vši složitostí, komplikovaností, s jejími hlubokými, temnými údolními a zrádnými průvodními iluzemi. Tou největší hloubkou, ale zároveň iluzívností v její tvorbě se vyznačuje TAJEMNO. Tajemný svět je tím, co I. Šindlářovou přitahuje jako magnet, tajemné, pohádkové představy, nadpřirozené a nevysvětlitelné jevy v životě jsou tím, co touží poznat, prožít a pochopit ona i většina z nás. Skrze svět tajemství vzniká v jejích knihách atmosféra intimity mezi vypravěčkou a čtenářem a velmi se podobá intimnímu poutu matky a dítěte. V knize Tajemné příběhy zemí koruny české, jejíž 1. díl vydala Fontána v roce 2001, se pohádkové vidění světa prolíná s mystickým. Těžko lze rozlišit žánr pohádky od pověsti: příběhy Fulštejský alchymista, Čertova družka, Bláznova moudrost a jiné se pojí ke konkrétním místům. Některé příběhy (Vodník od Mořského oka, Stříbrný paprsek) byly otištěny už dříve v knize Bludný

kámen: tajemné příběhy z Krnovska (Danal 1999). Většinou však jde o původní pohádkové příběhy, kde se lidské postavy setkávají se světem skřítků, démonů, moudrých i zlých mágů, léčivých sil a andělských ochranitelů. Mystické prvky se prolínají do námětů jako Hlas kamene, Černá podobizna, Hlas anděla a dalších. Hranice mezi životem a smrtí se stírají (Kouzelné kaštiny), stejně tak hranice člověka a zvířat (Soví král) i živé a neživé přírody (Svatá studna). Lidé se tajemných bytostí nebojí a komunikují s nimi bez problémů, často je však nerespektují, případně se jim staví na odpor nebo je dokonce nenávidí (Vzpomínka na život). Didaktický účel takových podobenství o člověku, nerespektujícím vesmírné zákony a nežijícím harmonicky se silami přírody, je v mnoha příbězích zřejmý snad až příliš - autorka ráda prokládá malebný, pohádkový text didaktickými promluvami, které jako by byly proneseny na kurzu duchovní výchovy. Charakteristický je rovněž autorčin naivní patos, dětský úžas nad světem kouzel a tajemství. Málokterý z příběhů má jasnou pointu, z níž by vysvitla hluboká podstata a smysl archetypu, který je základem klasické pohádky. To, čím čtenáře upoutají příběhy I. Šindlářové, je spíše právě ono souznění dětsky užaslé duše s klidným, mírně povzneseným vyprávěním bez hranic snu a skutečnosti. Místo pointy a archetypu zde najdeme decentní morální vyznění příběhu, doplněné neurčitě mystickým podtónem. Můžeme sdílet tajemnou atmosféru a zároveň velice lidský dojem ze setkání člověka s fascinujícím světem tajemna a tušené, byť ne zcela jasné vyšší moudrosti. Velice příhodně knihu doplňují zasněné, mysticky mnohoznačné ilustrace Renaty Charouskové.

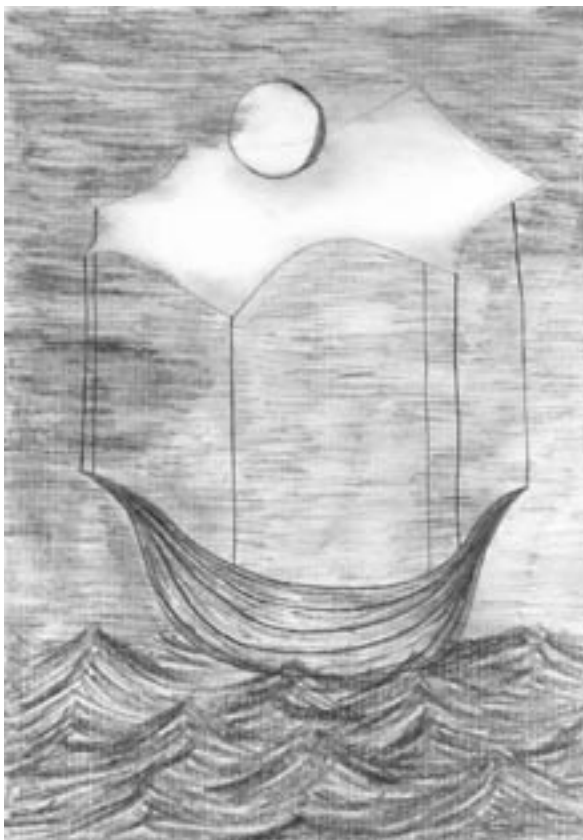
Docela jiný účel naplňuje druhá kniha I. Šindlářové, vydaná Fontánou v roce 2003. Blázni a šarlatáni: odvrácená tvář duchovního světa je především velice názornou pomůckou pro ty, kdo v dnešní záplavě léčitelů, věštců, jasnovidců a vykladačů karet, šamanů, exorcistů, okultistů a spasitelů zbloudilých duší a vůbec duchovních mistrů i „mistrů“ chce rozeznat falešné pozlátko, podvod a manipulaci s důvěřivci od skutečně hodnotných učitelů duchovní moudrosti. Módní snaha být duchovním člověkem plodí samozřejmě spoustu naivních lidí, kteří chtějí dosáhnout osvícení či aspoň nějakého stupně zasvěcení co nejdříve a s minimálním vynaložením energie, a tak nekriticky spoléhají na pomoc jiných, místo aby hledali zdroj vyššího poznání především v sobě. A samozřejmě poptávka po duchovních učitelích vyvolává nemalou nabídku. Mnozí ctižádostivci na své cestě duchovního rozvoje prošli dost velký kus, aby se změnil, avšak nepodařilo se jim lidsky dozrát v osobnost vyšší úrovně. Vědomí, že nahlédli do oblastí pro většinu „obyčejných“ lidí utajených nebo neuvědomovaných, pocit, že se naučili odpovídat na každou otázku, dalo zbytněť jejich Já, nedovolilo jim však přirozeně zmoudřet. Přesto zostřené vnímání duchovních hodnot a lidské omezenosti dává některým z nich odvahu učit a formovat druhé. Bližním na jejich bolestných křížovkách života nabízejí perfektní servis duchovních služeb. Samozřejmě svým nebohým klientům poskytují ve skutečnosti jen to, co je obsaženo v nich samých - neukojené touhy, niterné konflikty, nedořešené sexuální frustrace, mezilidsky vztahové problémy. Mnozí jistě prahnou po penězích, nejsilnější tužbou však bývá ovládat druhého, vytvořit v něm pouto závislosti, vzbudit vděčnost a pocit

závazku ke svému léčiteli apod. Výsledkem takového mocensky motivovaného duchovního působení je často jen deformace hledajícího člověka. V lepším případě působí tito duchovní samozvanci jako katalyzátor - donutí klienta, aby si uvědomil sebeklamnost takové závislosti na „guruovi“ nebo „mistrovi“ a tím, že se od něj osvobodí, možná objeví svoji skrytou sílu i skutečné směřování. Po přečtení knihy Blázni a šarlatáni by pro každého mělo být poměrně snadné takového falešného proroka rozpoznat. Někteří se prozradí už svým podivným zjevem nebo příbytkem, jiní o sobě hovoří jako o spasiteli, nástupci Krista, vyzývají klienta k naprostému odevzdání. Slova jako „odevzdejte se do mé vůle“, „přišel jste ke mně v nejvyšší čas, jinak vám už hrozila smrt“ a podobné známky snahy po naprosté dominanci mívají i průvodní jevy v životě takového šarlatána: žijí často bez vazeb k lidem, někteří nakonec zešílí nebo spáchají sebevraždu.

Ve dvanácti příbězích jsou názorně předvedeny snad všechny hlavní typy falešných duchov-

ních mistrů. Jejich povahové charakteristiky velice přesvědčivě odpovídají jejich metodám působení na lidi - od barvitých kejklů s nejrůznějšími efektními pomůckami přes působivé cituplné řečnění až k vytváření iluzorních nadějí, od vzbuzování strachu až k sexuálnímu zneužívání...

Je zřejmé, že autorka knihy Blázni a šarlatáni zná tuto oblast důvěrně a nejspíš ji nezná jen z vyprávění, nýbrž v ní prošla podobným vývojem jako

mnouzi jiní. Myslíme tím cestu od patetického sebeprožívání a dramatinování sebe sama jako objevitele tajemného světa a mocného pomocníka hledajících lidí, přes objevování posvátna ve věcech spíše efektních než pravdivých, až k hledání vnitřního světla a nalezení vlastních hranic. Tím přesvědčivější a názornější jsou příběhy, které tryskají z vlastního prožitku - autorka zkusila jistě být ve svém životě pacientkou i léčitelkou, přinejmenším v duchovním smyslu. Popularnost a přitom určitá povznesenost jejího stylu umožňuje čtenářům snadno proniknout do teoretických poučení,

jaké poskytují duchovní kursy a semináře. Moudré výroky, různé myšlenkové formule na zvládnutí psychických krizí, poetismy a aforismy, ke kterým sahá učedník slova božího, prolínají scénami z příběhů a vyzývají k zapamatování. Text je provázen harmonickými, trochu snovými fotografiemi předmětů každodenního života od Mileny Valuškové. To je spíš ta vnější, méně praktická stránka knihy. Nejcennější je její celkové vyznění, totiž že člověk najde pravou pomoc až tehdy, chce-li si pomoci sám. Pak mu pomůže přímé pouto k přírodě, světlu, slunci, Bohu lépe než sebetěsnější pouto k jinému člověku, natož závislost na léčiteli nebo duchovním vůdci.

V úvodu jsme řekli, že o úspěchu a zmoudření na své duchovní cestě může mluvit každý, kdo alespoň zčásti pozná sebe sama, něčemu se naučí od mistrů a s pokorou se obrací k těm nejlepším z učitelů. Symbolickým vyjádřením podobného duchovního vývoje Ireny Šindlářové je kniha Buddha a Kristus, kterou I. Šindlářová přepracovala podle Leopolda Procházky a Fontána vydala v roce 2003. Jde o srovnání základních textů buddhismu a křesťanství, ale i filozofických textů významných stoupců obojího, dokonce i textů z Koránu a jiných náboženství. Autorka do jednotlivých kapitol vybrala pasáže, které mají co říci k tématům jako Prameny moudrosti, Učení zkušenosti a poznání, Mravní hodnota zázraku, Pomíjivost hodnot, Nesmrtelnost duše a dalším. Texty jsou vybrány a doprovázeny komentáři tak, aby vynikla podobnost jejich přístupu k uvedeným otázkám, i když každý text mluví trochu jinou řečí. Základní rozdíl mezi buddhismem a křesťanstvím je totiž už v názoru na svět a jeho dobrotu či špatnost o sobě. Buddhismus

předpokládá, že svět je v podstatě dokonalý, křesťanství shledává spoustu špatností, které je třeba vymýtit, přestože podle Bible Bůh po šesti dnech práce pohlédl na hotové dílo a „Aj, což učinil, bylo velmi dobré.“(Gen 1, 31) Křesťanství také vždy ovlivňovalo státní záležitosti, politizuje, kdežto buddhismus se o politické otázky nezajímá.

I. Šindlářová knihou Buddha a Kristus především umožňuje čtenářům srovnat si náboženské systémy a v některých otázkách třeba intuitivně vystihnout jejich univerzální základ, což jistě vyzývá k zamyšlení. Podle všeho však jí tato teorie pomáhá vyjasnit mnoho jejích vlastních filozofických dilemat, patrně jí i druhým odpovídá na lidské pochybnosti o vlastním vyšším poslání, tak jak byly nastíněny v předchozí knize: „Často vidíme, kam vede nepovolaná snaha po obdařování jiných, pramenící obvykle, byť i nevědomě, z nečistého zřídla osobní domyšlivosti a ctižádostivosti. Považuje-li se obyčejný člověk nebo jistá vrstva lidí za povolané ke spasitelské činnosti podle svého rozumu a za každou cenu, jedná se o nepochopení vlastního určení a klamně přehodnocování sebe sama... bez jakékoliv znalosti lidské psychiky a duchovních a fyzických potřeb člověka potom přenášejí ve svých naivních a života neschopných metodách namísto slibovaného pozemského ráje nesnesitelné peklo...“ (s. 42) Názor, v němž se I.Šindlářová ztotožňuje s autorem L. Procházkou, se ovšem dá vztáhnout na jednotlivce stejně jako na některé politické systémy.

V dnešní době materialistického pragmatismu a skepse ke všemu, co nelze exaktně vědecky prokázat, je zajímavé přechíst si o mravní hodnotě zázraku: Zázrak není čin porušující fyzikální zákony - takové byly pro Krista i Buddhu bez hodnoty pro

morální a duchovní vývoj člověka. Účelem zázraku je „uzdravení nemocných“, a to na psychické i fyzické úrovni. Podle Krista je k tomu zapotřebí skálopevné a nad pochybnost povznesené víry, Buddha mluví o nutnosti dokonalé soustředěnosti ducha, která by (metaforicky řečeno) mohla rozmetat Himalaya, krále hor. Zkušenost L. Procházky a jistě i I. Šindlářové, že přání, spolu s nezlomnou vírou v jeho splnění, dosáhne uskutečnění samo ze sebe, je doložena výroky z Nového Zákona.

Kniha není jen snůškou teoretických pouček o podstatě světa a lidského bytí, ale obsahuje i řadu praktických poučení, jak pracovat na duchovním růstu cestou víry, soustředění, oproštění od vášně, nenávisti atd. Názorná podobenství starých textů jsou přitom působivější než cokoli jiného. Posuďme např. buddhistický text o karmě: „Ani ve vzduchu, ani v hloubkách světových moří, ani v odlehlých jeskyních hor: nikde není ve světě místa, kam by bylo možno uniknout vlastním zlým skutkům.“(s. 106) I kosmologické teorie jsou podány názorně a přesvědčivě. Dovíme se, jak je lidská karma propojena s formováním, zrodem a zánikem sluneční soustavy, jak relativní je čas, který vlastně neexistuje v oné „přehluboké temnotě“.

Kniha vyúsťuje ve shrnutí cesty ke spáse: tak jako úkolem mnicha je buď sám se zdokonalovat, nebo učit druhé, tak pro někoho je práce na svém duchovním uzdravení a růstu prioritní a pro jiného je posláním duchovně-učitelská nebo léčitelská činnost, ostatně jako pro mnohé Kristovy i Buddhovy učedníky. Idealistický závěr knihy je vyjádřen v Matoušově evangeliu: „Jděte a kažte, že se přiblížilo království nebeské. Nemocné uzdravujte, mrtvé probouzejte k životu, malomocné očišťujte,

démony vymítejte. Zadarmo jste dostali, zadarmo dejte. Neberte od nikoho zlato, stříbro ani měďáky do opasků.“ (s. 171)

Shrneme-li dojmy z těchto tří knih, které jsou zcela nebo částečně dílem Ireny Šindlářové, rýsuje se nám před očima cesta lidského jedince od kouzelného světa pohádek přes vlastní snahu naučit se co nejvíc, pokusy poučit druhé, méně vědoucí, až po návrat k mistrům Slova, k původním textům, ke starým učitelům. I. Šindlářová se v životní roli cítí jako žák i učitel. Prostřednictvím jejích knih můžeme sdílet (s patosem nebo bez něj) zkušenost poznání, kam až jsme vlastně dorazili na své duchovní cestě a kde jsou naše vlastní hranice. A spolu s ní asi dojdeme k závěru, že jsme se ocitli někde uprostřed vzestupu. Sebepoznání je vlastně jakýmsi vedlejším, latentním produktem autorčina úsilí prozkoumat vyšší nebo jiné světy. Tuto cestu si I. Šindlářová razí někdy více, někdy méně obratně, ale její obrovská touha dosáhnout cíle na nejvyšším vrcholu mystického Poznání je imponující. Touha a cesta je bezpochyby tím, co sdílí se svými čtenáři, a tím, co sblízuje i nás ostatní, neboť jde o společný lidský úděl.

Šindlářová, Irena: Tajemné příběhy zemí koruny české; 1. část Kamenné oči. Olomouc, Fontána 2001. 166 s., il.

Šindlářová, Irena: Blázni a šarlatáni: odvrácená tvář duchovního světa. Olomouc, Fontána 2003. 144 s., il.

Procházka, Leopold: Buddha a Kristus. Přepočala I. Šindlářová. Olomouc, Fontána 2003. 187 s.

KDE VONÍ PERGAMEN

Skriptorium biskupa Jindřicha Zdíka

Text a foto: Štěpán Kohout

Jakým způsobem získával olomoucký kostel potřebné liturgické knihy v prvních desetiletích své existence není s jistotou známo. Přijmeme-li dohad o pouhém obnovení biskupství za svůj, lehce usoudíme, že měl některé tituly v zásobě z dob dřívějších. Pokud tomu tak nebylo, mohli se o jejich zhotovení postarat sami kapituláři, ať už vlastními silami, nebo pomocí nižšího klerika – školeného písaře.

Dále můžeme předpokládat, že se knihy alespoň zčásti zhotovovaly v benediktinském klášteře Hradisko, vzdáleném na dohled od olomouckého hradu, taková úvaha se nabízí sama sebou. Benediktini byli svou knihařskou činností proslulí, doplňování knihovny bylo povinností každého klášteře a výroba knih na zakázku zaměstnávala nejednoho řeholníka. Musíme si však přiznat, že zatím není k dispozici žádný důkaz o tom, že by v Olomouci na přelomu 11. a 12. století skutečně vznikaly knihy.

Nikterak nevyklučujeme možnost nákupu ze vzdálených středisek knižní kultury nebo možnost daru – už jen proto, že schopnosti místních opisovačů, iluminátorů a knihařů nejspíše nebyly na takové úrovni, aby z jejich dílny vyšel kus opravdu reprezentativní, vhodný pro slavnostní bohoslužbu v biskupském kostele.

Až v druhé čtvrtině 12. století v Olomouci s jistotou pracovalo několik písařů, kteří zde vytvořili pozoruhodný soubor knih. K soustředění nejspíše nedošlo náhodou, nýbrž cílenou snahou tehdejšího biskupa Jindřicha Zdíka (1126 – 1150), jenž byl

osobností do těch let na olomouckém biskupském stolci nevídanou. Příště se chvílku zdržíme u jeho činnosti církevní a politické – nyní snad postačí ujištění, že se svým formátem znamenitě hodil do velké doby vlády knížete Soběslava.

Zdík zorganizoval písařskou dílnu, takzvané skriptorium, aby z vlastních zdrojů pokryl potřebu knih olomouckého kostela: dílna mu obstarala opisy liturgických pomůcek pro kněze při bohoslužbách, církevně-právních spisů pro organizaci diecéze a pro biskupský soud, i literaturu naukovou – výklady biblických textů. Dnes známe devět rukopisů, vzešlých z olomouckého prostředí, a až na dvě výjimky jsou kodexy dodnes uloženy ve zdejší kapitulní knihovně.

V dílně pracovalo nastálo přibližně čtvero nebo šestero písařů, dalších asi dvacet pět jejich práci do-

Iniciála C(ontumaces), muž se sekerou se prodírá úponky písmene, f. 97vb

plnilo nesoustavně a v různé míře podle okamžité potřeby, když byl hlavní písař zaměstnán jinou, naléhavější prací.

Kde písaři pracovali? Konkrétní místo se asi nepodaří určit, jisté jenom je, že náleželi k duchovním z okruhu olomoucké kapituly. Písařem nejnovějšího rukopisu byl sice hradiský benediktin R., tvořil však bezesporu výjimku a s jeho rukou se také v žádném z dalších rukopisů nesetkáme. Právě jistá rozříštnost a nevyrovnanost písařské práce odporuje představě o klidném klášterním prostředí, kde ubíhá den za dnem v neměnném rytmu s pevně daným rozvrhem. Zdíkovy rukopisy psali kněží, pověření ještě jinými povinnostmi, které je od úkolů odváděly i na delší čas. Písma jednotlivců nemají stejný ráz, jakého bylo možno dosáhnout v zavedené dílně klášterní, individualita písemného projevu je zde nebývale široká. Je také nutno přiznat, že písaři nepatřili zrovna mezi mistry svého oboru, dopouštěli se i základních chyb. A důvod poslední: když biskup opustil pro spory s moravskými knížaty na dva roky svou diecézi, rozeběhli se mu kamsi i opisovači, takže se po návratu musel spolehnout na úplně jiné lidi, nepočítáme-li dvě okrajové výjimky. To by se v klášteře během tak krátké doby stát nemohlo.

V čem tedy spočívá význam Zdíkova skriptoria, když bylo jen víceméně náhodným kolektivem v průměru nepříliš vyškolených sil, a po úmrtí zakladatele zřejmě brzy ukončilo své působení? Inu v tom, že vytvořilo v našich podmínkách a ve své době neobvykle rozsáhlý soubor rukopisů, v němž jsou zahrnuty i spisy tehdejších současných autorů, Bernarda z Clairvaux či Geoffroye Babiona. Samozřejmě si uvědomujeme, že proslulost dílny je jen

odrazem slávy jejího zakladatele a zadavatele práce... V západní Evropě by tento počín pozornost nevzbudil (tam fungovala rozsáhlejší skriptoria už od 8. století), zato u nás patří k nejranějším počátkům domácí knižní kultury.

Kdyby olomoucké skriptorium pořádalo den otevřených dveří, co bychom asi mohli uvnitř spatřit? Několik postav kněží sedí za písařskými pulty a opisuje text z předlohy na samostatné pergamenové složky. K psaní jim slouží ostře seříznutý prostý husí brk, pohádkové představy o tomto prastarém psacím náčiní jsou velmi přehnané. Do otvoru v pultu je zasazen dobytčí roh s inkoustem, po ruce má písař ostrý nožik na přiosření pera či vyškrabání chyby. K rozsáhlejším opravám používal pemzu, u čerstvě napsaných textů postačila namočená houba.

Pergamen si klášterní skriptoria vyráběla sama, snad i olomoucká kapitula získávala část potřebné psací látky z vlastního hospodářství. Spotřeba byla ale tak veliká, že musela být jistě kryta i dovozem: jen na rukopis níže popisovaný se spotřebovalo 20 m² pergamenu! Jistě nepřehženeme, když si za tím představíme padesátku poražených kůzlat či

Iniciála I(n principio), Adam a Eva obtočení hadem, f. 93rb

jehňat. Vyčiněný pergamen si písáři sami ořezali do potřebného formátu a rozvrhli si textové zrcadlo – počet sloupců, počet řádků.

A pak už jenom psát a psát, dny, týdny, měsíce. Po písáři se ujímal práce iluminátor. Na vynechaná místa domaloval velká počáteční písmena, barevně vyznačil začátky odstavců, červenou barvou napsal záhlaví strá-

Iniciála Q (ui episcopus) s drakem, f. 90a

nek a názvy kapitol. U jednodušších rukopisů obstaral tuto práci sám písář, výzdoba exkluzivních kodexů se však neobešla bez specialisty. Dva nejkrásnější svazky, dochované ze Zdíkovy skriptoria, vyzdobil malíř Hildebart s pomocníkem Everwinem – v Olomouci je však obdivovat nemůžeme, jeden je v Praze a druhý až ve Stockholmu.

Hotové složky se poskládaly ve správném pořadí a knihvazač je režnou nití přišil k silným koženým hřbetním vazům. Podle rozměru vzniklého bloku přiřídil dvě tenké dřevěné desky, konce vazů do nich pevně zaklínkoval a desky potáhl usní. Výzdoba desek byla posledním krokem knihařské práce. Většinou postačil slepotisk, při němž se do vlhké kůže otiskovalo rozpálené kovové razidlo, máme však doklady přebohatých románských vazeb, zdobených zlatem, emailem, slovinou a drahokamy. Bohužel, právě takové vazby nejčastěji lákaly dobyvatele a kořističníky všeho druhu.

A nyní pohlédneme na stránky jednoho z kodexů. Je to rukopis signatury CO.205 s názvem *Tripartita*, dílo svatého Ivona, biskupa v Chartres (cca 1040 – 1116). Ivo proslul jako právník, v devadesátých letech sestavil trojici znamenitých navzájem provázaných příruček církevního práva: *Tripartita*, *Decretum* a *Panormia*. Pokračoval tak v práci svého předchůdce Borcharda z Wormsu, autora právní příručky z prvních let 11. století, stojící na počátku úsilí o vymanění církve z příliš těsného obětí moci státní. Přímou inspirací mu mohly být radikální kroky reformního papeže Řehoře VII. († 1085), jehož pojetí vztahu státu a církve převzal a rozpracoval. Ivonovo dílo bylo sice progresivní a významné, ale dokonalý svod dosavadního kanonického práva připravil až čtvrt století po Ivonově smrti Jan Gratian.

Že byl Ivo oblíbeným Zdíkovým autorem, dokládají jak opisy 179 dopisů různým příjemcům, uchované v pozdní kopii pod značkou CO.464 v kapitulní knihovně dodnes, tak šestice kázání (CO.24).

Přestože byla Tripartita poměrně brzo nahrazena sbírkou dokonalejší, zachovalo se nám 47 exemplářů, z toho ovšem plná třetina ve Francii. Olomouc spolu s kapitulními knihovnami v Krakově a Hnězdně patří k nejuvýchodnějším oblastem, kam se dílo chartreského biskupa rozšířilo.

Text začíná předmluvou (f. 1ra – b): cílem práce je shrnutí papežských výnosů a koncilních usnesení, jež jsou pro neznanost opomíjena především v raném

Iničiála P(*ost propheticas*), kolorovaná modře a žlutě, f. 32ra)

období od svatého Petra († 66) po papeže Řehoře Velikého († 604), přičemž je zde dělicím mezníkem nicejský koncil (325), jímž bylo ukončeno období pronásledování církve a poprvé se mohli biskupové svobodně sejít a autoritativně vyjádřit základní články nejen víry, ale i církevního práva.

Pak následují ony tři části, podle nichž nese sbírka své jméno. První část (f. 1rb – 69vb) přináší papežské výnosy od Klementa I.

po Urbana II., tedy z let 90 – 1099, druhá část (f. 69vb – 123ra) uvádí usnesení koncilů a provinciálních synod, ankarskou synodou roku 314 počínaje a čtvrtým cařihradským koncilem z roku 869 konče.

První dvě části jsou starší a tvoří takzvanou sbírku A Tripartity – pramenem Ivonovi posloužila kanonistická sbírka zvaná Hispana, připsaná legendárně sv. Isidoru Sevilleckému. Sbírkou B je mladší a splývá s třetí částí (f. 123ra – 201vb): zde jsou seřazena dekretalia podle věcných skupin: zvlášť články o křtu, zvlášť o svátostech, o kněžích, o řeholnicích a řeholnicích a mnohé další, a to i z oblasti přestupkové – o vraždách, o krvesmilstvu, o zařikávání duchů, o lži... Propapežské tendenci hovoří zejména oddíl o primátu římské církve (f. 137vb).

Vzájemný vztah všech tří částí je trochu komplikovaný. Kompilací článků z obou částí sbírky A do věcných skupin vytvořil Ivo nové dílo – Decretum – a stručný výťah z Decreta připojil jako zmíněnou sbírku B zpět ke sbírce A: Tripartita byla na světě.

Rukopis byl ještě za Zdíkovy doby doplněn dodatky, které již sv. Ivo znát nemohl: textem konkordátu wormskeho z roku 1122 a závěru lateránského koncilu 1123, jimiž byl ukončen půlstoletý spor o právo jmenování církevních hodnostářů mezi papežem a císařem. Mimořádným pramenem je také Granum cathalogi presulum Moravie (f. 202vb – 205vb), stručné životopisy olomouckých biskupů od příchodu Cyrila a Metoděje po nastolení Pavla z Miličina roku 1435.

Rukopis je vyzdoben většinou ornamentálními iniciálami červené barvy, výjimečně kolorovanými. Ornament je však jemně vypracován, jak můžete vidět na obrázcích, a prozrazuje ruku skutečného umělce.

Mapy, plány a veduty ve sbírkách přerovského muzea i na CD-ROM

Helena Kovářová-Jakešová

Jedním z pokladů přerovských muzejních fondů jsou kartografická díla ze 16. - 19. století. Vzhledem k jejich hodnotě a křehkosti bylo rozhodnuto mapová díla digitalizovat. Takto získaný materiál se stal základem pro další projekty. V roce 2003 vznikl za podpory účelové dotace MŠMT vzdělávací multimediální CD-ROM „Mapy Moravy ze 16. – 18. století“. V roce 2004 vydalo muzeum druhé CD „Fabriciovy a Komenského mapy Moravy“. Tyto počiny umožňují studovat historický materiál co nejširšímu okruhu badatelů z řad odborné i laické veřejnosti.

Všechny přerovské mapy jsou sbírkovými předměty vedenými v muzejní evidenci a jsou zapsány do Centrální evidence sbírek na Ministerstvu kultury ČR. Jednotlivá mapová díla jsou uložena ve sbírkách map (oddělení regionální historie), historické kartografie, historických knižních fondů a školních map (oddělení dějin školství a kmenologie). Tento příspěvek se bude zabývat podrobněji sbírkou historické kartografie, jejíž chloubou je největší sbírka Komenského map Moravy a jejich odvozenin ze 17. a 18. století.

První a donedávna nejcenější mapu získal pro své soukromé Museum Komenského v Přerově František Slaměník v roce 1912 za 500 marek od Richarda Arona z Berlína. Jedná se o Komenského mapu Moravy z roku 1627 s pásem vedut čtyř moravských měst, označovanou jako tisková deska A, typ I.1. Slaměník získal také další dva exempláře

Komenského mapy. Po roce 1919, za kustoda Rudolfa Vanýska, daroval muzeu jeden výtisk Komenského mapy Moravy typu C3a pan Čtvrtníček, cukrář z Kojetína. Podle této mapy zhotovil roku 1919 kojetínský učitel Karel Stéger ruční faksimile, které asi roku 1933, za kustoda Josefa Krumpholce, získalo muzeum v Přerově. Tato ručně kreslená kopie je spíše kuriozitou. Po druhé světové válce byl fond rozšířen o předměty z Městského muzea v Přerově, se kterým bylo Museum Komenského sloučeno. Do sbírky tak byly převedeny tři výtisky Fabriciovy mapy Moravy, čtyři výtisky Komenského mapy Moravy, šestnáct odvozenin Müllerovy mapy Moravy, Passyho mapa Moravy a jedenáct dalších map, plánů či vedut. V sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století za ředitele PhDr. Gustava Voždy byly získány tři Komenského mapy Moravy, jeden derivát Müllerovy mapy (Venutova mapa Moravy) a jedna mapa Kladska (Klodzko).

Největší přírůstek zaznamenává sbírka od devadesátých let 20. století do současnosti. V tomto období za ředitele PhDr. Františka Hýbla byly kupovány především další exempláře Komenského mapy Moravy. Velký nákup se uskutečnil v roce 1995 od sběratele doc. RNDr. Milana V. Drápely, CSc. Celkem bylo v letech 1990 - 2003 zakoupeno třiapadesát Komenského map Moravy (z toho devatenáct od doc. Drápely), pět odvozenin Fabriciovy mapy Moravy (z toho jedna od doc. Drápely), dvě odvozeniny Müllerovy mapy Moravy (malý Le Rouge, Lotter) a šest dalších map a vedut. V červnu 2003 získalo muzeum výměnou s Geografickým ústavem Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně nejvzácnější mapu celé sbírky - druhé vydání Komenského mapy Moravy (1664)

z vůbec první tiskové desky, označované písmenem P, zhotovené roku 1624.

V polovině roku 2003 měla sbírka historické kartografie 111 evidenčních čísel. Všechny tyto mapy, plány a veduty si lze prohlédnout na CD-ROM „Mapy Moravy ze 16.– 18. století :The 16th to 18th century maps of Moravia : Die Landkarten Mährens aus der Zeit von 16. bis 18. Jahrhundert“, který vydalo Muzeum Komenského v Přerově v prosinci 2003. Elektronická publikace navíc obsahuje mapy z fondů jiných institucí (Geografický ústav Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity v Brně, Historický ústav Akademie věd ČR v Praze, Moravská galerie v Brně, Moravský zemský archiv v Brně, Moravská zemská knihovna v Brně, Zemský archiv Opava – pracoviště Olomouc) a seznamuje tak systematicky, přitažlivou a názornou formou, s problematikou zobrazení Moravy na samostatných mapách.

Od konce roku 2003 do poloviny roku 2004 se sbírka historické kartografie Muzea Komenského v Přerově rozrostla o 18 evidenčních čísel. Jedná se o nákupy z antikvariátů a o předměty zapsané do nové evidence po inventarizaci.

Samostatný sbírkový fond historické kartografie byl v rámci oddělení dějin školství a kmenologie vytvořen koncem roku 1999. Od roku 2000 jsou sbírkové předměty zpracovávány systematickou evidencí. Správcem fondu je Mgr. Helena Kovářová -Jakešová. Odborné popisy vybraných map provádí doc. Drápela z Masarykovy univerzity v Brně.

Největší část sbírky historické kartografie oddělení dějin školství a kmenologie Muzea Komenského v Přerově tvoří různá vydání a odvozeniny Komenského mapy Moravy ze 17. - 18.

století (celkem 64 map), které doplňuje tištěné faksimile z roku 1892 a ruční faksimile z roku 1919. Doposud je známo 13 tiskových desek, ze kterých byla tištěna Komenského mapa a její odvozeniny, označovaných písmeny A, B, C, D, E, F, G, I, P, S, T, U, Z. V přerovské sbírce je zastoupeno 10 tiskových desek (chybí pouze výtisky z posledních třech), a to v různých variantách. Nejznámějším je nekolorovaný typ A1.1, tzv. přerovský výtisk z roku 1627. Nejzácnějším typ P z roku 1664, jeden ze dvou dochovaných výtisků na světě z nejstarší tiskové desky ryté roku 1624 (z prvního vydání se nedochoval žádný otisk). Tiskové desky A a P se liší pouze v drobných detailech. Obě mají v horní části pás čtyř vyobrazení moravských měst Polná, Olomouc, Brno a Znojmo. Raritou je kolekce pěti map typu E, kde mapové pole vytvořil P. Kaerius podle Fabriciovy mapy Moravy, ovšem titul v kartuši uvádí jako autora Komenského. Jedná se tedy o dobový podvrh vydavatele. Nejpočetněji jsou zastoupeny typy B (odvozenina Jodoca Hondia) a C (odvozenina Henrica Hondia), které většinou mají na rubech text o Moravě v různých jazycích (latiň, holandštině, francouzštině, němčině, angličtině, španělštině a vlámštině). Z prvního vydání Komenského mapy v Čechách (Praha 1677) jsou ve sbírce dva exempláře. Tato mapa, jejíž tiskovou desku ryl Samuel Dvořák, byla původně přílohou knihy Mars Moravicus Tomáše Pešiny z Čechorodu.

Poměrně velkým počtem výtisků jsou ve sbírce zastoupeny odvozeniny Fabriciovy mapy Moravy (celkem 8 map). Jedná se o odvozeniny Abrahama Ortelia, Gerarda Mercatora, Julia Bella a Vincenta Maria Coronelliho. Poslední z nich vyšla až roku 1692, kdy se již běžně používala přesnější Komen-

ského mapa, proto byla dlouho považována za její odvozeninu. Teprve rozbor kresby mapového pole prokázal souvislost s první samostatnou mapou Moravy zhotovenou Pavlem Fabriciem roku 1569.

Fond obsahuje i odvozeniny Müllerovy mapy Moravy (celkem 26 map). Nejpočetněji je zastoupeno Homannovo devítileté vydání (generální mapa + mapy brněnského, hradištského, olomouckého, přerovského, jihlavského a znojenského kraje) z první poloviny 18. století. Dalšími jsou menší vydání Le Rougeovo (Paříž 1743), dále Matyáše Seuttera (Augsburg pol. 18. století), Tobiáše Lottera (Augsburg 1758), Jana Venuta (Víděň 1784) a F. J. von Reilyho (Víděň 1790-1791).

Ve sbírce se nachází také mapy Moravy z 19. století (celkem 5 map) - mapa Hané zvaná Kuzníkova (kolem roku 1800), výsek z německého vojenského mapování (Výmar 1807), Passyho mapa Moravy (Brno 1810), Schönbergova mapa Moravy (Víděň 1832) a Šemberova mapa Moravy (třetí vydání datované v titulu mapy rokem 1881, které vyšlo teprve roku 1938 jako příloha knihy Ladislava Hosáka Historický místopis země Moravskoslezské).

Součástí sbírky jsou i historické mapy dalších území (celkem 15 map) i veduty, plány a rytiny (celkem 9 kusů). Jsou mezi nimi samostatné mapy Čech (Sadelerova mapa z roku 1630, mapa J. de Rama z poloviny 17. století, Müllerova z roku 1720 v soulepu, vydání Homannových dědiců z poloviny 18. století, Kihonovo vydání z roku 1757, mapa bojů Slezských válek 1740 – 1745 od L. J. Krause), mapy habsburské monarchie (Homannovo vydání z první poloviny 18. století, Mayerova mapa vydaná Homannovými dědici roku 1747, Seutterova mapa z poloviny 18. století, mapa svobodného pána

z Schmidburgu vydaná Geografickým institutem ve Výmaru roku 1806), mapa Evropy (vydal Mercator), mapa Kladska (Tobiáše Mayera vydaná Homannovými dědici roku 1747), mapa Polska (z Bussemacherova atlasu vydaného v Kolíně roku 1600), nákres zemských polokoulí (vydal T. Mollo ve Vídni), veduty Polné, Znojma, Amsterdamu a polského města Elblágu, plán Víděň, nedatovaný plán železnice mezi Prahou a Plzní a rytina bitvy na Bílé Hoře.

Staré mapy jsou uchovávány i v jiných sbírkových fondech oddělení dějin školství a kmenologie Muzea Komenského v Přerově. Do sbírky historických knižních fondů byly například zařazeny dva atlasy ze 17. století a jeden atlas z 18. století. Jedná se o Bussemacherův atlas, který vyšel v Kolíně nad Rýnem roku 1600 a obsahuje mimo jiné samostatnou mapu Moravy. Dalším je Mercatorův atlas znovu vydaný Johannem Cloppenburgem v Amsterdamu roku 1632 s Kaeriovou odvozeninou Fabriciovy mapy Moravy. Vydavatelem posledního atlasu z druhé čtvrtiny 18. století je amsterodamská firma Cóvens a Mortier.

Tematicky ucelným fondem přerovského muzea je sbírka školních map. Základ sbírky tvoří nástěnné lištované školní mapy - zejména vlastivědné, zeměpisné a dějepisné - pro všechny typy škol a nástěnné plány měst. Součástí sbírky jsou také různá vydání malých příručních a obrysových map, faksimile historických map, ojediněle mapy dopravní, turistické nebo vojenské a plány měst. Sbíрка obsahuje více než 694 kusů map.

Rovněž při oddělení regionální historie Muzea Komenského v Přerově byla vytvořena samostatná sbírka map, která zahrnuje přes 223 map z 19. a 20. století. Jedná se především o plány evropských

měst, mapy států a kontinentů. Badatelsky atraktivní část tvoří mapy a plány Přerova a přerovského okresu, speciálky z vojenských mapování, Šemberova mapa Moravy (třetí vydání), Lothova mapa Čech a Palackého mapa Čech.

Trojazyčný vzdělávací CD-ROM „Mapy Moravy ze 16. - 18. století : The 16th to 18th century maps of Moravia : Die Landkarten Mährens aus der Zeit von 16. bis 18. Jahrhundert“ navazuje na úspěšný titul „Svět očima Amerlinga“ (blíže www.steflsoftware.cz), který přerovské muzeum vydalo v roce 2002. Je to další počin muzea v rámci jeho snah zpřístupnit vzácné sbírkové předměty co nejširší veřejnosti a poskytnout pedagogům možnost využití konkrétní části kulturního dědictví ve vzdělávacím procesu. Současně je vhodný také pro samostudium a volnočasové aktivity. Je určený především pro studenty středních a vysokých škol, ale i pro žáky vyšších tříd základních škol. Své uživatele nachází také v řadách odborné a laické veřejnosti. Mimo jiné motivuje k hlubšímu zájmu o regionální dějiny. Pro CD-ROM bylo vytvořeno uživatelsky příjemné prostředí s intuitivním ovládním a grafickým řešením odpovídajícím umělecké hodnotě prezentovaných předmětů. Technickou realizaci provedla firma Vladimír Štefl software z Brna.

Na CD-ROM spolupracovali doc. M.V. Drápela z Masarykovy univerzity v Brně, doc. PhDr. Eva Semotanová, DrSc. z Historického ústavu Akademie věd ČR v Praze, RNDr. Tomáš Grim z Katastrálního úřadu v Opavě a Mgr. Helena Kovářová – Jakešová z Muzea Komenského v Přerově.

Ve stěžejní části Vybrané mapy k prohlížení je k dispozici 39 obrazovek, z nichž každá obsahuje

informace o některém typu mapy Moravy. Uživatel může pracovat s digitální podobou mapy s možností zvětšení do 150 %. Současně s prohlížením lze číst základní popis (struktura stejná u všech map). Připojeny jsou také obrázky rubových stran map s dobovými cizojazyčnými texty. Navíc se uživatel dozví důležité informace prostřednictvím textu Víte, že... a je motivován pro detailní práci s předloženým materiálem prostřednictvím otázek K zamyšlení.

Druhou možností využití CD-ROMu je čtení textů K historii map, kde jsou opět připojeny náhledy obrázků s možností zvětšení do 150 %. Uživatel zde může například na jedné obrazovce vidět více odvozenin Komenského mapy Moravy a srovnat jejich vzhled.

Neméně důležitou součástí jsou texty O autorech, které obsahují životopisy čtyř tvůrců map Moravy: Pavla Fabricia, Jana Amose Komenského, Jiřího Matyáše Vischera Tyrolského, Jana Kryštofa Müllera. Doplňkem tohoto oddílu je jmenný rejstřík, který uvádí stručné informace o dalších osobnostech spojených se vznikem map. Pedagogové i studenti mohou texty využít i v dalších tématech (např. dějepis, literární výchova – J. A. Komenský). Z tohoto důvodu bylo k textu připojeno množství ilustračních obrázků, které lze opět zvětšovat. Paralelní texty v angličtině a němčině umožňují využití také při školní výuce i samostudiu jazyků.

Mapy si lze rovněž prohlížet prostřednictvím rejstříků (jmenný, dva místní – veduty a plány měst, místa vydání). Připojen je také Slovníček pojmů, objasňující vybrané odborné pojmy a překlady z historické němčiny a latiny.

U části Sbírká muzea Přerov se předpokládá využití zejména odbornými pracovníky paměťo-

vých institucí a vysokých škol. Je zde k dispozici náhled všech map ze sbírky historické kartografie s doplňky.

CD-ROM obsahuje i stručné informace o vydávající instituci, o projektu, o autorech a srozumitelný podrobný návod k užívání. Celkem je k dispozici 158 map v digitální podobě a desítky dalších ilustračních obrázků. U velkorozměrových map v soulepu nebylo možné ponechat vysoké rozlišení obrázku. Například u Vischerovy mapy Moravy měl nekomprimovaný soubor 500 MB, což v současné době znamená speciální požadavky na vybavení PC. Cílovou skupinou projektu však byla školská zařízení a co nejširší okruh uživatelů vůbec. Kapacita běžně rozšířeného média je také omezená. Proto bylo v těchto případech rozlišení sníženo.

Školská zařízení mohou i ks CD-ROM získat zdarma, pouze za cenu distribučních nákladů, a to do vyčerpání nákladu I. vydání. Pro ostatní zájemce bylo možné stanovit velmi nízkou cenu 250 Kč díky finančnímu podílu MŠMT v rámci grantového programu zpřístupňování výsledků výzkumu a vývoje české veřejnosti (LP).

V dubnu 2004 vydalo přerovské muzeum ve spolupráci s Kabinetem pro klasická studia FLÚ AV ČR druhý CD-ROM „Fabriciovy a Komenského mapy Moravy :The Map of Moravia by Fabricius and Comenius : Die Landkarte Mährens von Fabricius und Komenský“, který je určen spíše pro experty na tuto problematiku. Obsahuje 65 digitalizovaných Komenského map a jejich odvozenin a 1 odvození Fabriciovy mapy Moravy. Hlavní oddíl má formu katalogu, kde je k obrázku každého mapového díla připojen odborný popis. Dále zde uživatel nalezne studii doc. RNDr. Milana V. Drápely, CSc. Komen-

ského mapy Moravy a Přerov. Třetí oddíl obsahuje kompilaci textů o muzeu a jeho stálých expozicích, jejímž autorem je PhDr. František Hýbl. Prodejní cena elektronické publikace je 400 Kč.

Přerovská mapová sbírka je pro badatele velmi atraktivní a zaznamenává stálý přírůstek. Několikrát byla uspořádána výstava věnovaná Komenského mapě Moravy. V současné době jsou jednotlivé exempláře součástí jiných tematických výstav. Například nově získané mapy si lze prohlédnout na pravidelné výstavě z přírůstků, která v březnu zahajuje sezónu. Po osobní nebo telefonické dohodě (tel. 581 250 543) mohou zájemci sbírkové předměty studovat přímo v badatelné muzea.

Parduska (foto M. Valušková)

33. konference LIBER v Petrohradě

Jiří Nechvátal

33. konference mezinárodní organizace LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche), sdružující odborné a vědecké knihovny z celé Evropy, se konala na přelomu června a července v prostorách Národní knihovny Ruska v Petrohradu. Téma letošní konference znělo: „Integrating Europe! New partnerships across old borders.“ (Integrace Evropy! Nová partnerství přes staré hranice.) Posláním LIBER je reprezentovat a podporovat zájmy vědeckých a odborných knihoven v Evropě vytvořením celoevropské sítě těchto knihoven, s cílem zachování evropského kulturního dědictví, zlepšení přístupu ke knihovním fondům jednotlivých knihoven a zajištění vyšší efektivity informačních služeb v knihovnách.

Má účast byla možná díky finančnímu příspěvku LIBER/EFLC fondu. Byl jsem vybrán z několika přihlášených mladých knihovníků vědeckých knihoven střední a východní Evropy. Konference jsem se zúčastnil s dalšími knihovníky z České republiky: PhDr. Ludmilou Slezákovou z Univerzity Palackého v Olomouci, Mgr. Ludmilou Celbovou a Markétou Simonovou z Národní knihovny, Bc. Lucií Hejnou ze Státní technické knihovny v Praze. V neděli 27. června ráno jsem spolu s L. Hejnou a L. Slezákovou odlétal z Ruzyně s „pouhým“ dvouhodinovým zpožděním. Staříčké TU-154 nás bezpečně dopravilo do cíle naší cesty – Petrohradu. Po rychlé přiletové kontrole (Rusko již není, co bývalo) jsme opouštěli letiště. Konference začínala v úterý a příjezd delegátů byl očekáván až v pondělí. Naštěstí

na nás čekal na letišti kolega knihovník, katalogizátor Viktor Zacharov z univerzitní knihovny, známý z knihovnických akcí i v Čechách. Pomohl nám s výměnou peněz a hlavně s dopravou do hotelu. Nežnější část naší výpravy bydlela v „konferenčním“ hotelu na Něvském prospektu. Já, ostřílený cestovatel, jsem zvolil alternativní variantu ubytování v malém hostelu na okraji Petrohradu, abych mohl lépe prozkoumat přirozené prostředí ruského velkoměsta.

První den pobytu jsme věnovali prohlídce města – Ermitáž, Palácové náměstí, Něvský prospekt, Chrám Vzkříšení Krista, Petropavlovská pevnost, Puškinovo divadlo, Památník revoluce a nám z historie dobře známý křižník Aurora. Škoda, že bylo pondělí a ve většině památek bylo zavřeno. Obyčejný návštěvník se musel spokojit pouze s venkovní prohlídkou. První den konference byl zahájen prohlídkou staré budovy Národní knihovny. Knihovní sbírky tvoří velké množství historických fondů přivezených z celého světa – egyptské papyry, arabské náboženské texty, římské svitky, aj. Budete-li však hledat knihu pocházející z Čech, nenaleznete nic. Alespoň náš průvodce o žádné nevěděl.

Vlastní konference byla zahájena v reprezentativních prostorách Šuvalovského paláce krátkými příspěvky prezidenta LIBER Erlanda Koldinga Nielsena a ředitele Národní knihovny Ruska Vladimíra Zajceva. Další dny již konference probíhala v nové budově Národní knihovny na Moskevském prospektu. Přednášky byly členěny do tematických bloků.

Obsah prvního bloku přednášek bych shrnul následovně. Rostoucí poptávka po informacích, zvyšující se ceny klasických zdrojů, snižující se

výdajové rozpočty knihoven a hlavně rozšíření záběru služeb, to vše zvyšuje nároky na úroveň i zaměření knihovnických služeb. Knihovny za těchto podmínek neposkytují dostatek relevantních informací pro vědecké pracovníky, což je hlavní důvod pro rozvoj „Open Access“ databází. Tento systém přináší výhody i pro příspěvovatele informací a ti sami se vydávají stejnou cestou (viz příspěvek Theresy Velden z Max Planck Society).

72% volně přístupných dokumentů se cituje dvakrát častěji než zbylých 28% neveřejných dokumentů obsažených v placených databázových systémech. Volně přístupné dokumenty jsou 2,8krát

častěji stahovány z veřejných informačních zdrojů. Knihovny mají napomáhat rozšíření „Open Access“ seznamováním čtenářů s možnostmi přístupů k těmto volným zdrojům, podporovat vznik a provoz volných informačních systémů, vyhledávacích rozhraní a způsobů archivace.

Zajímavý byl blok informací o integraci výzkumných a vzdělávacích služeb v knihovnách. Knihovny jsou důležitým prvkem ve vzdělávání široké veřejnosti. V současnosti je kladen hlavní důraz na výuku počítačové gramotnosti, což je základním předpokladem pro získání přístupu k elektronickým databázovým systémům. Tato dovednost nabývá

na významu s rostoucím množstvím informací dostupných pouze v elektronických zdrojích. Klasická „papírová“ podoba dnes ustupuje do pozadí.

Velmi důležitá je úzká spolupráce mezi knihovnami a vědeckými institucemi při definování potřeb druhu informací, způsobů jejich šíření mezi laickou i odbornou veřejností a požadavků na formu a hloubku informace. Získané znalosti je nutné aplikovat při vývoji a provozování elektronických archivů vyvíjených vlastními silami. Tato spolupráce mezi institucemi zásadním pozitivním způsobem ovlivňuje směr vývoje a obsah komerčních elektronických databázových služeb. Při tvorbě těchto databází je nutné dívat se na problém zvenku coby příjemce informací, a zároveň určovat vnitřní strukturu systému.

Za nejzajímavější přednášku bloku považuji prezentaci A. Smoljanského o službách společnosti Integrum (<http://www.integrumworld.com/>), nejrozsáhlejší on-line databázové služby v Rusku. Obsahuje 3500 databází (přes 123 miliónů dokumentů, 10 000 nových dokumentů denně, archivy národních a regionálních novin, časopisů, TV a rozhlasových pořadů, zprávy a archivy hlavních národních a mezinárodních informačních agentur, plné texty ruských klasiků, dokumenty audiovizuální), nabízí plnotextové vyhledávání, media monitoring, placené služby, automatické překlady.

Tři příspěvky zazněly v bloku nazvanému Společně k otevřeným informačním zdrojům. Zástupci tří velkých organizací (BioMed Central, Max Planck Gesellschaft, The Wellcome Trust) informovali o podpoře a rozvoji „Open Access“ systémů, jejich výhodách a nevýhodách.

Výzkum na celém světě přináší každou minutou tisíce informací. Informace bez publikování ztrácejí význam. Publikovaná informace zveřejněná mimo oborové informační kanály zapadne v moři informačního balastu. Přínos informace je ovlivněn obtížností jejího získání. Hlavní prezentovanou výhodou komerčních systémů je rychlost a přesnost obdržených výsledků dotazu. Tato teorie vyvolala ostrou debatu o výhodách, vedoucích z placeného přístupu ke „kvalitnějším“ informacím komerčních databází, oproti využití vyhledávacího enginu největšího vyhledávače „Google“.

Blok Dva pohledy z knihovnické praxe přinesl dva příklady z praxe „Open Access“ informačních zdrojů:

Directory of Open Access Journals - <http://www.doaj.org> – aktuálně s 1219 odbornými časopisy v databázi, umožňující bezplatné fulltextové vyhledávání informací.

OpenArchives Initiative - <http://www.openarchives.org/> - je iniciátorem a hlavním účastníkem propojování elektronických archivů pomocí OAI protokolu, použitého například v rámci projektu Memoria Národní knihovny Praha.

Dva zajímavé příspěvky zazněly v bloku Ochrana evropského kulturního dědictví. Přispívající z Dánska a Nizozemí předložili praktické zkušenosti z procesu digitalizace kulturního dědictví – knihovních i uměleckých sbírek. Několik let trvající projekty řešily a stále řeší způsoby a možnosti spolupráce dvou vzájemně rozdílných organizací – knihoven a archivů. V příspěvcích byly porovnává-

ny podmínky ukládání dat v elektronické či klasické podobě z finančního a katalogizačního hlediska.

Blok nazvaný Správa a ochrana knihovních fondů obsahoval tři referáty. Knihovny jsou nuceny postupně přecházet od klasické formy shromažďování dat v elektronické formě. Množství dat dosažitelné prostřednictvím elektronických zdrojů roste. Je jen otázkou času, než toto množství převáží „papírové“ zdroje. Výhodou e-zdrojů je snadnost distribuce, zpracování, vyhledávání a v neposlední řadě také dlouhodobé archivace. Bez ucelených systémů pro efektivní správu dat nebude moci knihovna přežít.

Sekce Knihovny a archivy – komplikované partnerství zaujala i pracovníky archivů a muzeí. Knihovny a archivy jsou při zběžném pohledu institucemi, které se liší funkcí i přístupem k uživatelům. Bližší zkoumání napoví, že to základní mají společné: zpracovávají informační zdroje (v řadě případů dokonce totožné). Například kanadská vláda oznámila v říjnu 2002 záměr sloučit Národní knihovnu a Národní archivy. Od této doby probíhá integrační proces. Knihovníci, archiváři a informační pracovníci mají různé přístupy a standardy v oblasti uchování a zpřístupnění fondů. Na procesu sloučení se mohli podílet všichni pracovníci obou organizací - bylo nutné vytvořit úplně novou filozofii fungování instituce a přehodnotit tradiční postupy.

V sekci Knihovna a právo – partneři či soupeři zazněly tři příspěvky. Poslání knihoven - šíření informací z různých oborů lidské činnosti - se dostává do sporu s právem, které určuje bariéry pro nakládání s informacemi. Digitální věk velmi ovlivnil zejména přístup k autorskému právu. Knihovny i zákonodárci tento vývoj musí reflektovat. Poslední den konference proběhlo rovněž zasedání vede-

ní a členů LIBER včetně voleb členů výkonné rady, zprávy o činnosti a rozboru hospodaření. Dále tento den probíhal blok přednášek věnovaných situaci v ruských knihovnách. Odpoledne jsem se zúčastnil prohlídek petrohradských knihoven (petrohradská Městská veřejná knihovna, Knihovna Ruské akademie věd a Univerzitní knihovna). V sobotu jsem se zúčastnil exkurze do letního sídla ruských carů – Petrodvorce.

Účast na konferenci byla pro mne velmi přínosná z několika hledisek. Seznámil jsem se s novými trendy v knihovnictví a problémy, které řeší knihovníci ve vědeckých a odborných knihovnách v západní i východní Evropě. Navázal jsem kontakty s knihovnicí z evropských knihoven. Mohl jsem rovněž porovnat stav, vybavení a úroveň knihovnických služeb v Rusku s našimi knihovnami.

V polských knihovnách se Sdružením knihoven České republiky

Text: Aleš Brožek

Foto: Radomíra Vítková

V polské knihovně jsem byl naposledy před šesti lety. V roce 1998 uspořádala naše knihovna zájezd do Vratislavi, abychom se mohli podívat do městské knihovny. Překvapilo mne tehdy, v jakých dost nevyhovujících prostorách fungovala a s jak omezenými finančními prostředky musela vystačit. Na letošní zájezd organizovaný Sdružením knihoven ČR (konkrétně pracovníky MZK v Brně) jsem se proto přihlásil, abych mohl posoudit, zda se situace v polských knihovnách od té doby zlepšila.

První navštívenou knihovnou se stala Těšínská knihovna v polském Těšíně. Chvíli jsme ji v městě hledali, cestou jsme nahlédli do městské knihovny, která mi svým vybavením připomněla tu vratislavskou, než jsme se ocitli před moderně působící budovou. Do poloviny 17. století fungovala jako knížecí mincovna, na knihovnu byla přestavěna v letech 1994 až 1999. Vstoupili jsme dovnitř, a než přišla průvodkyně, se zájmem jsme přes prosklenou stěnu shlíželi na původní dřevěné regály s knihami Šeršnikovy knihovny. Někteří z nás to připomínalo způsob zpřístupnění knihovny krále Jiřího III. v British Library, která je však ve skleněném kvádru vysokém 17 metrů.

Knihovna je pojmenována po těšínském knězi Leopoldu Johannu Scherschnikovi (1747-1814), který po studiích v Čechách působil v Těšíně jako pedagog, učenec a sběratel. V r. 1802 zpřístupnil knihovnu veřejnosti, a ta se tak stala první veřejnou

knihovnou v rakouském Slezsku. Postupně byla doplňována vzácnými tisky (obsahuje např. rukopisný kodex Libri Decretorum ze 13. století či tzv. Těšínské proroci - překlad Nového zákona do staročestiny z let 1419 až 1439). V současnosti uchovává 15 tisíc svazků, z toho 11 tisíc svazků jsou staré tisky, 39 prvotisků a 1 000 rukopisů.

Byli jsme informováni, že kromě Šeršnikovy knihovny jsou v Těšínské knihovně zpřístupněny rovněž fondy Czytarni ludowej, fondy knihovny polského spisovatele J. I. Kraszewského, knihovny Polské etnografické společnosti a knihovny městského muzea - celkem 120 tisíc svazků. Prohlédli jsme si všeobecnou studovnu i studovnu starých tisků, kde pro nás připravili výstavku bohemi.

Druhý den jsme navštívili moderní budovu varšavské univerzitní knihovny v ulici Dobra 56/66. Knihovna vznikla v r. 1817 ze sbírek varšavského lycea a soukromých sbírek krále Stanislava Poniatowského a Stanisława Kostky Potockého. Od r. 1895 sídlila v budově, která měla kapacitu 750 tisíc svazků, což v současné době, kdy fond vzrostl na takřka 2,5 mil. kn. j., nestačí. Nová budova byla postavena v letech 1996 až 1999 podle návrhů architektů Marka Budzyńského a Zbigniewa Badowského.

Univerzitní knihovna Varšava

Má čtyři nadzemní patra a další dvě podzemní. Celková plocha je 40 tisíc čtverečních metrů, kam se vejdu až 4 miliony knihovních jednotek. Ve volném výběru, kde je zatím 200 tisíc knihovních jednotek, je místo dokonce pro 2 mil. knihovních jednotek. Další prostory jsou v podzemí, které knihovna v současné době pronajímá pro bowlingovou dráhu. Tak, jak budou přibývat fondy, počítá se s instalací kompaktních regálů i v oněch suterénních prostorách.

Hlavní fasáda zaujme osmi měděnými tabulemi velikosti 4 x 7 metrů. Nesou texty ve staropolštině (výňatky z díla Jana Kochanowského), staroruštině (pasáže z ruské kroniky), řečtině (Platonovy myšlenky), arabštině, hebrejštině, sanskrtu, matematické vzorce a notové znaky (partitura Karola Szymanowského), což nám vzdáleně připomnělo fasádu Alexandrijské knihovny, kterou jsme navštívili se SDRUK před třemi lety.

Nad vchodem do čtenářských prostor jsme si přečetli nápis „Hinc omnia“ (Odtud vše) a poté prošli kolem bezpečnostní služby dohlížející na to, aby návštěvníci nechápali nápis doslovně, ale odnášeli si z knihovny jen poznatky. Pak jsme vystoupali po schodišti zakončeném sochami osmi polských filozofů do prvního patra. V něm je umístěn informační pult, registrace čtenářů, lístkové i elektronické katalogy, volný výběr a studijní místa s počítači i bez nich. Knihy jsou zde stavěny podle třídění Kongresové knihovny, přičemž červený proužek označuje knihy pro prezenční studium, modrý pro absenční půjčování. Toho však mohou využít pouze studenti univerzity a pedagogičtí pracovníci, zatímco veřejnost může knihovnu využívat jen prezenčně. Přesto návštěvnost denně dosahuje 4 tisíc

(knihovna je otevřena i v sobotu od 9 do 21 hodin, v neděli pak od 15 do 20 hodin).

Čtenáři si mohou koupit kartu s magnetickým proužkem za 8 zlotých a v ceně pak mají určitý počet fotokopíí. Po vyčerpání karty na kopírkách ji mohou dobít v automatech pro další použití. Knihy mohou vyhledat v OPAC, kde se užívá systém Virtua americké firmy VTLS. Světlo, které prochází prosklenou budovou, se však odráží na obrazovkách, a tak jsou všechny počítače, jichž je 200 jako elektronický katalog a 300 na internet, dovybavovány kryty.

Ve 2. patře jsme si prohlédli hlavní studovnu, studovnu běžných ročníků časopisů a čítárnu mikrofilmů, ve 3. patře pak speciální studovny, kde se dají studovat staré a vzácné tisky, mapy či hudebniny. K dispozici jsou zde i kabinky pro nevidomé a 4 boxy pro přehrávání audiovizuálních nosičů. Na oknech v tomto patře jsou nalepeny obrysy dravců, aby do knihovny nevlétali zpěvní ptáci.

Těch se v okolí knihovny vyskytuje značný počet díky nádherné zahradě, zbudované u knihovny a na její střeše. Dolní zahrada zabírá plochu 15 tisíc metrů čtverečních a je oddělena od horní vodopádem, z něhož voda vtéká do malého rybníčku.

Univerzitní knihovna Varšava

V dolní zahradě jsme obdivovali granitové sochy Ryszarda Stryleckého. Pro vybudování Horní zahrady na střeše knihovny bylo potřeba navézt třiceticentimetrovou vrstvu půdy a vysázet v ní květiny a křoviny různých barev. Vznikla tak Zlatá zahrada v severní části s forzýtiemi, mochnami křovitými, tavolníky, plaménkem tangutským a s jalovcem a dřívěškem v pozadí. Ve Stříbrné zahradě ve východní části byly vysázeny skalničky se skalníkem Dammerovým, vrbou nachovou a sítkovou a smělkem sivým. Jižní část nese název Nachová zahrada a vyskytuje se v ní dřívěška Thunbergův, vajgélie květnatá, šerík Meyerův, plamének alpský, rozchodník a mateřídouška. V západní části jsme se uklidňovali pohledem na Zelenou zahradu s travinami (trávníčka přímořská aj.).

Pobytu v hlavním městě Polska jsme využili i k návštěvě 49. mezinárodního knižního veletrhu. Tradičně se koná v Paláci kultury a vědy, takže stánky vystavovatelů nenajdeme na volných plochách, ale v úzkých chodbách a přilehlých místnostech. Trochu nám to připomínalo první ročníky mezinárodního knižního veletrhu v pražském Paláci kultury. Hostem veletrhu bylo Rusko, takže jsme se mohli seznámit s produkcí mnoha ruských nakladatelství.

Cesta zpět do Brna byla zvolena přes Katowice, abychom se mohli podívat do Slezské knihovny. Ta zpočátku sloužila jako Knihovna slezské sněmovny v jejích prostorách a poté se přestěhovala na Francouzskou ulici do centra města. Do r. 1945 plnila i funkci veřejné knihovny a po válce se stala vědeckou knihovnou Katowického vojvodství. Vlivem důlní činnosti v blízkém okolí se v budově objevily praskliny a bylo nutné knihovnu přestěhovat do větších a bezpečnějších prostor. V r. 1989 byla

vyhlášena veřejná soutěž, kterou vyhrála skupina architektů (Marek Gierlotka, Jurand Jarecki a Stanislaw Kwaśniewicz). V říjnu 1998 moderní budova se skladovými prostory v horních patrech a studovny v přízemních a suterénních patrech začala sloužit veřejnosti od 15 let (do 18 let pouze prezenčně, nad 18 let absenční půjčování za 6 zlotých ročně). Knihovna užívá elektronický systém Prolib. Na 3. podlaží jsme si prohlédli jak hlavní studovnu (54 studijních míst a 8 míst vybavených počítači), tak i studovnu časopisů (43 míst, 6 počítačů, 4 mikrofilmové čtečky).

Katowice - Slezská knihovna

V 1. podlaží nás průvodce upozornil na studovnu pro filmové odborníky. Díky daru B. Nycze, který celý svůj život zasvětil sbírání publikací o filmovém umění z celého světa, se zde najdou mnohé rarity. Největší dojem však na nás udělala projekce filmu o knihovně, v němž jsme viděli v chodu přepravníkový systém Telelift od německé firmy Tissen, dopravující požadované knihy v plastových přepravkách ze skladu ke čtenáři a zpět.

Zájezd do polských knihoven ukázal, že kvůli architektonickým skvostům není někdy nutné cestovat tisíce kilometrů, ale stačí vyjet do sousedních států, víme-li kam.

Seminář EPO ve Vídni a patentové informační zdroje v Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě

Kateřina Grafová

Oddělení speciálních fondů Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě se zabývá získáváním, zpracováním a zpřístupňováním speciálních druhů dokumentů. Nejrozsáhlejší a relativně nejúplnější část fondu tvoří sbírka patentových spisů. Oddělení vlastní patentové spisy přihlášené a vydané na území České republiky (dříve Československa) od roku 1918. Na základě této skutečnosti plní MSVK v Ostravě funkci regionálního centra patentových informací a je jedním z PATLIB center, která jsou zaměřena na problematiku průmyslově právních informací a jsou podporována jak národními patentovými úřady, tak Evropským patentovým úřadem (EPO). Jsou zásobována dokumenty vydávanými Úřadem průmyslového vlastnictví i EPO, prostřednictvím sítě Internet mají zajištěn přístup k patentovým informacím na evropské úrovni a zaměstnanci center jsou v oblasti patentové problematiky průběžně vzděláváni.

Koncem června letošního roku proběhl ve Vídni v sídle EPO seminář pod názvem „Přístup k mezinárodním patentovým informacím a dokumentům prostřednictvím Internetu a CD-ROM“.

Seminář je jednou z mnoha akcí, které pořádá EPO International Academy. Tato mezinárodní vzdělávací instituce byla založena Evropským patentovým úřadem jako jeho součást v roce 1997, s cílem rozvíjet a profesionálně vzdělávat odborníky v oblasti průmyslově právní ochrany. Program akcí je každým rokem přizpůsobován potřebám

zúčastněných a zahrnuje semináře, mezinárodní sympozia, kurzy, školení, pracovní setkání atd.

Tento konkrétní seminář byl, jak již název napovídá, zaměřen na zdroje patentových informací, na získání zkušeností s jejich vyhledáváním, na zvolení správných rešeršních strategií, na získání uceleného přehledu o jednotlivých informačních zdrojích.

Účastníci semináře byli blíže seznámeni s informačními zdroji, které nabízí EPO přímo prostřednictvím svých webových stránek, nebo je připojení možné přes národní patentové úřady. K nim patří Evropský patentový rejstřík (Online European Patent Register) „epoline“, který je volně přístupný prostřednictvím Internetu od května 2001. Umožňuje bezplatně vyhledávat podle zvolených rešeršních kritérií a lze sledovat postup řízení o každé evropské přihlášce od zveřejnění až po udělení patentu. Rejstřík obsahuje bibliografická data (číslo evropské patentové přihlášky, datum podání, název vynálezu, zatřídění podle mezinárodního patentového třídění, jméno přihlašovatele atd.), ale také informace o případném řízení o odporu nebo stížnosti.

Další z představených databází, jejíž úlohou je mj. propagovat patenty a stimulovat patentovou aktivitu je „esp@cenet“. Databáze obsahuje údaje o více než 45 mil. patentových spisů. Databáze není pouze zdrojem informací pro profesionály, ale naopak i pro laiky a širokou veřejnost, pro všechny, kteří potřebují informace z dané oblasti. Přístup je zdarma a je možný prostřednictvím 2 úrovní: přes národní patentové úřady, (vyhledávání probíhá v národních jazycích), nebo prostřednictvím webových stránek EPO. Rozsah údajů za jednotlivé země je různý. Většinu záznamů tvoří pouze bibliografické

údaje, avšak v mnoha případech jsou k dispozici i plné texty dokumentů.

Neméně důležitými informačními zdroji jsou databáze Espace na CD-ROM. Uživatelé nemusí být softwarovými odborníky, aby mohli jednotlivé databáze používat. Vyhledávací kritéria jsou založena na bibliografických údajích a abstraktech (např. publikační číslo a datum, zařídění podle patentové klasifikace, jméno přihlašovatele, název, atd). Práce s těmito médii je velice snadná, jedinou nevýhodou je časová prodleva v aktuálnosti dat. CD-ROM jsou podle druhu aktualizovány týdně nebo měsíčně.

Hlavním záměrem při zřizování PATLIB center je zvyšování průmyslově právního povědomí mezi laickou i odbornou veřejností poskytováním kvalitních informačních služeb k dané problematice v jednotlivých regionech. PATLIB centra mají k dispozici dostatek nástrojů k poskytování kvalitního informačního servisu, kterými jsou fondy patentových spisů ve vlastnictví jednotlivých institucí, dokumenty vydávané a poskytované patentovými úřady, patentové informace na CD-ROM a databáze domácí i zahraniční, přístupné prostřednictvím Internetu. Všechny tyto informační zdroje jsou velice cenné nejen pro odborníky v oblasti průmyslově právních informací, ale i pro ostatní návštěvníky veřejných knihoven, protože podle statistik více než 80% veškerých vědeckotechnických informací je obsaženo v patentové literatuře a často nikde jinde. Každým rokem je publikován asi 1 milion patentových dokumentů, z toho 200 000 v Evropě. Veškeré tyto informace jsou zájemcům přístupné, v mnoha případech zcela zdarma. Na základě těchto faktů je velice důležité rozvíjet a zkvalitňovat služby ve veřejných knihovnách v jednotlivých

regionech, aby zájemci o průmyslově právní informace nebyli odkázáni pouze na Úřad průmyslového vlastnictví v Praze, ale mohli potřebné údaje získat i v místech svého bydliště. Ke zkvalitnění práce s uživateli přispívají svým dílem vzdělávací akce podobného typu jako byl zmíněný seminář. Přinášejí pracovníkům veřejných institucí cenné poznatky a zkušenosti, které mohou dále využívat při poskytování informačních služeb.

HUDBA PROBOUZÍ PAMÁTKY K letošním Dnům evropského dědictví

Reginald Kefer

Dny evropského dědictví jsou významným celoevropským kulturním, poznávacím a společenským podnikem k zamýšlení nad naším vztahem ke kulturnímu dědictví. Kladou si za cíl především zlepšit informovanost o jiných kulturách, uznávat všechny kultury bez ohledu na jejich rozšíření a prosazovat tak multikulturní přístup, který lze využít v boji proti netoleranci a nesnášenlivosti, při potírání xenofobie a rasizmu, hledání vlastní identity apod. Jsou akcí, která každoročně otevírá co nejvíce zajímavých a výjimečných památek, budov, objektů i prostor včetně těch, které jsou jinak zčásti nebo zcela nepřístupné.

V České republice se nezpřístupňují pouze vyhlášené historické památky, jako jsou hrady, paláce a katedrály, ale otevírají se i dveře soukromých a veřejných budov (radnic, škol, obytných domů atd.). Zpřístupňováno je i movité kulturní dědictví.

Zmíněné akce nás, kdo žijeme na Moravě a v Čechách, nutí i k zamýšlení, jakým způsobem se do evropské kultury zapojil malý stát stojící v samém středu střetávání se různých zájmů státních útvarů daleko větších a mocnějších. Znovu se musíme vracet k otázce, kterou formuloval v době završení národního obrození, čili dozrání moderního českého národa T.G. Masaryk: „Jak se jako samobytný a samostatný národ udržíme“?

Masaryk nehledal odpověď pouze v promyšlení aktuálních programů národního hnutí. Promýšlel celé dějiny a domníval se, že odpověď na osudovou otázku našel v jejich smyslu.

Formuloval ji takto: Ne násilím, ale smírně, ne mečem, ale pluhem, ne krví, ale prací, ne smrtí, ale životem k životu – to je odpověď českého génia, to je smysl našich dějin a odkaz velkých předků. Neplatí tato odpověď stále, i po katastrofálních zkušenostech a zkouškách dvacátého století i v dramatické současnosti?

V Evropě je jen velmi málo národů, pro jejichž existenci a identitu měla duchovní práce, duchovní symboly, umění a kulturní hodnoty takový význam jako pro Čechy.

Pokud mluvíme o evropském kulturním dědictví, nabízí se i otázka, jakým způsobem jsme my sami k němu přispěli. Jestli jsme evropskou kulturu jen pasivně přijímali, či zda jsme se na ní aktivně podíleli, dokonce snad ji v některých případech i ovlivňovali. A jak výrazně? Zamysleme-li se, nutno říci, že právě hudba svým internacionálním jazykem sehrála zde velice významnou úlohu.

První etapa soustavného dějinného vývoje u nás je spjata s křesťanstvím, kdy se k nám s římskou liturgií dostává gregoriánský chrámový zpěv. Důležitými středisky gregoriánského chorálu byly především kláštery. Máme zachovány zde i četné památky v bohoslužebných knihách. Politická a kulturní orientace posledních Přemyslovců pak otevřela Čechy i Moravu německému rytířskému umění. Minnesang přišel do Čech za Václava I., vrcholu dosáhl za Václava II., který byl sám minnesänger. Tento panovník vůbec hojně pěstoval hudbu. Kronikář Petr Žitavský se zmiňuje, že si dával rád a pravidelně předzpěvovat mše od cizích kněží různých řeholí a obřadů, vždy podle jejich vlastní liturgie.

Za vlády Jana Lucemburského převládl hudební styk s Francií. Vždyť jeho sekretářem byl vynikající

spisovatel a hudebník Guillaume de Machault. Pod jeho přímým vlivem komponoval například Mistr Závěš ze Zap. Tím více se hudba pěstovala na dvoře Karla IV., který vedle souboru mansionářů a žaltářníků prozřavě zřídil i sbor mladších zpěváků, bonifantů, aby byl vychován pěvecký dorost.

Husitství pak přineslo do evropského kulturního dění zcela novou kvalitu: lidovou píseň duchovní. Zde jsme již ovlivňovali Evropu: Martin Luther právě pod vlivem husitských písní zavádí protestanský chorál, tj. lidový zpěv přímo do bohoslužby. Ohlasy pak nacházíme v dalších zemích – kalvínské zpěvy ve Švýcarsku, hugenotské písně ve Francii. Husitské nápěvy pronikaly i do katolických koncionálů, např. minority Klimenta Bosáka.

Tištěný Českobratrský kancionál z r. 1501 je první publikací svého druhu na světě vůbec. Za sto let pak vyšlo u nás přes 100 000 výtisků různých kancionálů jako důkaz neuvěřitelně vysoké zpěvní kultury. Na pražské univerzitě byla dokonce soustavně pěstována hudební věda. Hudební institucí evropského významu v pravém slova smyslu se stala pražská Dvorská kapela. Založil ji Ferdinand I. Dvorské kapely svědčí o nadvládě Nizozemců, ale již za Ferdinanda a Maximiliána vystupují často i Španělé, za Rudolfa II. pak rostoucí mírou i Němci a zejména Italové.

Po příkladu císařského dvora pěstovala horlivě hudbu také šlechta na svých venkovských sídlech. Ve druhé polovině 16. a počátkem 17. století proslula zejména kapela Rožmberská v Českém Krumlově za obou vladařů tohoto slavného rodu, Viléma i Petra Voka. Ale snad největší kapela byla na hradě Pecka. Zřídil ji pan Kryštof Harant z Polžic a Bezdruzic, spisovatel, válečník, dvořan a diplomat, jenž pro účast v českém povstání položil hlavu.

Hudba nesloužila však jenom Boží chvále a zvýšení dvorského lesku. Pronikala celým životem té doby. Byla považována za nezbytnou složku obecného vzdělání. Vykládala se vědecky na obojím vysokém učení pražském, husitském v Karolinu a jezuitském v Klementinu i na univerzitě v Olomouci.

Bílá Hora znamenala zcela zásadní zlom – přerušování styků s vrcholným evropským uměním. Praha se stala provinčním městem. Ale dochází k paradoxu - jestliže jsme byli dosud příjemci evropských hudebních vrcholných proudů, nyní je začínáme, díky emigraci, dokonce i ovlivňovat. Emigrovalo mnoho hudebníků, např. celá rodina Bendova. Odcházel nejnadanější lidé. Více jak dvě třetiny hudebníků muselo hledat obživu v cizině. Není smyslem těchto řádků vypočítávat jednotlivé, i když úspěšné emigranty, ale spíše připomenout několik osobností, které do evropského hudebního a kulturního dědictví výrazně zasáhly. V Berlíně to byl František Benda, v Gottě Jiří Benda, v Mannheimu zakládají proslavenou kompoziční a interpretační školu J.V. Stamice z Čech a F.X. Richtera z Moravy.

V Itálii dominuje svými operami Josef Mysliveček a komorními díly Fr. Krommer, v Německu, Francii, Rusku a Anglii slaví úspěchy J. L. Dusík, v Paříži Beethovenův přítel Ant. Rejcha, ve Vídni pak Vaňhal, Jírovec, Pichl, Leopold Koželuh a bratři Vraničtí.

Zaslíbenou zemí hudebníků byla Itálie. Opernímu životu zde kraloval „Božský Čech – Il divino Boemo“ Josef Mysliveček, jehož vliv na Mozartovu hudbu je zásadní.

Naprosto určující vliv na další vývoj francouzské hudby měl Antonín Rejcha. Jeho skladby nyní slyšíme již jen zřídka, ale jeho učebnice byly překládány

do všech světových jazyků a vyučovalo se z nich ještě počátkem minulého století. Byl přímým učitelem takřka všech velkých francouzských skladatelů této doby /Berlioze, Gounoda, Thomase, Adama, Franc-ka/ a přijel k němu studovat i Liszt.

Velice výraznou úlohu v evropském kontextu sehrávali čeští interpreti a reprodukční umělci. Vídeňského dvorního varhaníka J. H. Voříška obdivovali Beethoven i Schubert, naopak „cestujícím“ virtuózem byl klavírista a skladatel Jan Ladislav Dusík. Dusíkův mladší bratr František Benedikt velice úspěšně působil jako kapelník v nejslavnějším evropském operním domě – milánské La Scale.

Devatenácté století a první polovina dvacátého bylo úspěšné i pro naše houslisty. V evropských metropolích velice úspěšně koncertoval Antonín Bennewitz, ale obrovskou zásluhu mu musíme přiznat jako pozdějšímu řediteli pražské konzervatoře. Jeho veškeré konání poznamenal vskutku evropský rozhled. Je zakladatelem tzv. pražské houslové školy. Z jeho žáků se rozlétlí do světa O. Ševčík, Fr. Ondříček, K. Hoffman, J. Suk, O. Nedbal, J. Mařák a mnoho dalších. Za pedagogy získal A. Dvořáka, O. Ševčíka, O. Hostinského a další. O jeho olomoucké epizodě se ještě zmíníme.

Čechy se v 19. století pomalu probouzely, ale malé poměry dlouho neumožnily vytvoření velkých děl. Např. Škroupovy opery byly psány pro prosté české obecnstvo a odpovídaly zdejšímu poměřům.

Až Bedřichem Smetanou vstupuje do českého umění génius, který dosavadní rysy české hudby povznesl nejen na úroveň evropského umění, ale dal jim pečeť myšlenkové velikosti a monumentality. Od počátku je patrná jeho jasná evropská orientace vzhledem k tehdejším programům národní

obrozené hudby. Bylo třeba se rozhodnout mezi programem národní izolace, spatřující v lidové písni zázračnou emanaci národního ducha, a proto svrchovaný vzor, jehož je třeba následovat na cestě k národnímu umění, a mezi pokrokovým programem evropského rozhledu, jenž chtěl naši individuální kulturu povznést na světovou úroveň. Proti svému okolí se rozhodl jednoznačně pro druhé. Nemohl prostě jinak, neboť žádný velký tvůrčí duch se nedá spoutat programem jakékoli izolace nebo úzkého myšlenkového obzoru.

Smetana je tvůrce – myslitel, jenž touhou a přísnou myšlenkovou prací buduje své umělecké programy. Vytvořil českou operu tragickou, komickou, salonní, až došel ke své vrcholné životní koncepci. Jsou to díla, která nemají ve světové hudební literatuře obdoby svým spojením vrcholné ideovosti a vrcholného uměleckého zpracování obdoby. Je-li Smetana veliký ve spojení inspirační vznešenosti s klasicky přísným tektonismem, Antonín Dvořák uchvacuje svým nepřeborným inspiračním bohatstvím a zvukovou barvitostí. Je-li např. Smetanova instrumentace vždy ve službě hudební myšlenky, a proto tak klasicky ukázněná, Dvořák dovede rozvířit orchestr ve výrazový rozkvy u nás do té doby neznámý a ve světové hudební literatuře ojedinělý. Dvořák byl za posledních 14 let svého života považován v anglicky mluvících zemích za největší osobnost světové hudby vůbec. V německy mluvících zemích se o toto uznání dělil se svým velkým přítelem Johannesem Brahmem.

Podíváme-li se dnešním pohledem na další vývoj americké hudby, žasneme, jak Dvořákova pedagogická činnost byla pro Ameriku blahodárná. Z tamních jeho žáků se uplatnili zejména Rubin

Goldmark, Alois Raiser, slavný zpěvák H.T. Burleigh a další. Dvořákovy zásluhy o americkou hudbu zhodnotil ve svých Dějinách americké hudby J.T. Howard v tom smyslu, že ukázal Američanům klady jejich země a práci s jejich hudebním materiálem ukázal cestu, kterou mohou jít. A pohlédneme-li do pečlivých amerických statistik, zjistíme, že Dvořák je tam třetím nejhranějším symfonikem po Mozartovi a Beethovenovi a jeho Novosvětská pak nejhranější symfonií vůbec.

Dědicem jeho proslulosti skladatelské i pedagogické je Vítězslav Novák. Jako skladatel byl skutečně ctěn jen do 1. světové války. Zlomem byl rok 1916, kdy se v Praze konala dlouho odkládaná premiéra Janáčkovy Její pastorkyně. Josef Suk byl již v době příprav dílem natolik nadšen, že doslova zburcoval pražskou hudební kritiku a zejména přítele a vydavatele díla Franze Kafky dr. Maxe Broda. Ten pak upozornil na dílo další osobnosti a především jeho zásluhou se opera dostala do vídeňské Státní opery, kde se jí dostalo tak bouřlivého přijetí, že to ohromilo evropskou kulturní veřejnost. Další vzestup L. Janáčka byl doslova raketový. Z Dvořákova přítele a zbožňovatele, který byl znám pouze jako folklorista, se stal suverén, který pak po nedlouhý zbytek svého života doslova chrlil jedno geniální dílo za druhým a zejména v Anglii se mu dostávalo nadšení, které dosud poznal jen Dvořák. Pokud byl u nás zájem o jeho dílo spíše zdvořilý, na Západě se stal jedním z nejhranějších skladatelů. Tak tomu vlastně zůstalo dodnes. Evropští hudební sociologové si marně lámou hlavu, proč železná opona tvořila hranici nejen mezi politickými systémy, ale i mezi reflexí Janáčkovy díla. Bohužel se zřítily jen ta opona politická.

Skladatelem, jehož jméno s úctou vyslovují

největší hudební osobnosti a jehož skladby se pravidelně objevují na pódiiích celého světa, je Sukův žák Bohuslav Martinů. Před příchodem nacistů uprchl do USA, kde působil jako pedagog na univerzitách. Jeho hudba zvroucněla a dostala svůj osobitý zvláštní český charakter. Šíře jeho skladatelského díla je obdivuhodná. Komponoval velice rychle, většina partitur nikdy nepoznala tužku. Přitom třeba operu *Mirandolina* komponoval na vlastní text v italském jazyce.

Nelze nevpomenout na Oskara Nedbala. Evropou korunovaný král violy, Evropou hraný skladatel lehčí múzy, Evropou ctěný dirigent, prý nejlepší interpret Beethovenových symfonií.

Po druhé světové válce byla komunikace s Evropou, především díky jejímu rozdělení, výrazně ztížena. Pronikl, hlavně skladbami s duchovní tematikou, Petr Eben. V USA zůstal natrvalo klavírista Rudolf Firkušný. Rafael Kubelík se stal šéfem oper v Londýně a New Yorku, než zakotvil jako šéf rozhlasového orchestru v Mnichově. Rád bych vzpomenu zaslůh svého učitele varhaníka prof. Dr. Jiřího Reinberga. Snad ani ne pro jeho úspěchy interpretační, ale proto, že svými vztahy z nich plynoucími dokázal v padesátých letech zachránit existenci varhanních oddělení na českých hudebních učilištích.

Krátké a nesouvislé připomenutí některých hudebních osobností, které výrazně obohatily evropské kulturní dědictví, zakončeme jako správní patrioti Olomoucí. Byla řeč o Marii Jeritzové – Jedličkové. Ale působil zde jako varhaník i učitel zpěvu František Trousil. O neuvěřitelné úspěšnosti svědčí řada jeho žáků ve vídeňské Státní operě. Jeho žačkou byla Emílie Míková, která ve zdejším divadle začala svou dráhu. Při koncertě zde poznala houslistu Antonína

Bennewitze. Zde se vzali a odešli na pouť Evropou. Zvláště úspěšné bylo jejich dlouhodobé působení v Německu, pak se vrátili do Prahy. On jako tvůrce moderního pojetí pražské konzervatoře, ona se stala přední členkou Smetanova operního souboru Prozatímního divadla a první Miladou v jeho Daliboru. V meziválečné úspěšné éře Karla Nedbala zde působil jako zpěvák a režisér Jan Kühn. Pak odešel do Prahy, kde vybudoval svůj sbor, pokládáný za nejlepší v Evropě. Evropský rozhled projevoval svou dramaturgií Adolf Heller. V Praze uchvátil svým záskokem za Václava Talicha při uvedení Novákovy Podzimní symfonie, v Olomouci našel v Oldřichu Stiborovi vynikajícího režijního partnera. V jejich operních inscenacích byl poprvé v českých zemích zapojen pěvecký a mimický sbor jakožto samostatná dramatická kvalita. V předvečer okupace musel z rasových důvodů odejít přes Izrael do USA. Když se mu zde podařilo dosáhnout významného postavení, zahynul při automobilové nehodě. Pak po válce nastoupil po legendárním Išovi Krejčím do čela operního souboru čerstvý vítěz nejprestižnějších dirigentských soutěží Zdeněk Košler. V New Yorku se dělil o první místo se současným největším mistrem tohoto oboru Claudiem Abadem a Mexičanem Calderonem. Dále zde vzpomenu na uvedenou příhodu s houslistou Josefem Slavíkem. Součástí soutěže bylo najít chyby v napsané skladbě, jejíž partitura byla adeptům předána krátce před výkonem. Košler nejen jako jediný našel všechny chyby, ale doslova šokoval všechny tím, že dirigoval z paměti. Svou naprosto neuvěřitelnou schopností sluchové analýzy, znásobenou geniální pamětí, oslňoval pak ve všech dalších působištích, např. v Lipsku, Berlíně, Japonsku atd. V olomoucké filharmonii začala umělecká

dráha Zdeňka Mácala. Po roce 1968 emigroval, slavil obrovské úspěchy a nyní se vrátil jako šéfdirigent České filharmonie. V opeře začala pěvecká dráha absolventa kontrabasů Jiřího Sulženka. Nyní sklízí úspěchy po celé Evropě, zejména v partech oratorií. Velká řada rolí byla zde zpívána Richardem Haanem. Jistě nás všechny těší jeho další úspěchy, třeba v USA pod taktovkou zmíněného Claudia Abadda. Napodruhé mu málem vyšel jeho sen – přeplavat kanál La Manche. Paradoxně se mu zatím nepodařilo sladit příznivější počasí s termíny svých pěveckých zahraničních závazků. Příští rok prý to již určitě vyjde. Návštěvníci opery Hubička si možná vzpomenu na představitelku role Barče, Lubicu Orgonášovou. Prošla několik západoněmeckých operních scén, až dospěla k postavení první dámy vídeňské Státní opery. Zpěvačka, nyní žijící ve Švýcarsku, získala před několika lety velice prestižní cenu „Dona Anna dvacátého století“.

Co říci na závěr – do Dnů evropského dědictví můžeme vstoupit nanejvýš hrdě. Malý národ má co říci, ale vždy v kontaktu se světem kolem něho, v navázání toho, co bylo již učiněno.

FEJETON

Knihovnické sebezpytování aneb Úvaha o tom, zda i knihovník pochází z opice

Napadlo vás někdy uvažovat o tom, jak se jako rodiče jevíme vlastním dětem? Nebo jak se jako knihovníci jevíme svým čtenářům? O tom, jak se nám jeví ti druzí, uvažujeme i hovoříme skoro každý den, ale co takhle podívat se na sebe z druhé strany...?

Ne že bych o takové sebezpytování zvláště stála, ale přivedla mě k němu dcera, prohlížející si jakousi encyklopedii opic: „Hele, mami, kahau nosatý, tak jsem si vždycky představovala knihovníka. Vypadá tak moudře a smutně, a přitom je i trochu srandovní.“

Při pohledu na řečený obrázek mě nejvíc zaujal dlouhý, dobromyslný nos a oči, sugerující pohled skrze brýle. Nápady potomků netřeba brát vážně, ale bylo to krátce po dceřině promoci, a já

jsem se právě v té době rozhodla, že už ji začnu považovat za dospělou a soudnou osobu. Zalistovala jsem tedy v opičí encyklopedii a shledala, že pokud člověk pochází z opice, mohl by knihovník skutečně pocházet z kahau nosatého, potažmo čeledi kočkodanovitých, protože ta je v podřádu Anthropoidea - Opice na stejné úrovni jako Hominae - Lidé.

Majíc na paměti přívlastky „moudrý, smutný a trochu srandovní“, prohlédla jsem si druhého dne obrázek Knihomol od starého německého karikaturisty Spitzwega, který visí už léta v mé kanceláři. Je na něm zpodobněn zámecký knihovník, jak stojí na dřevěných schůdkách před regálem označeným METAPHYSIK a dlouhý, bambulovitý nos noří do otevřené knihy. V druhé ruce drží další knihu, předtím si zasunul ještě jednu do podpaždí a čtvrtou si přidržuje mezi kolena. Vypadá rutinovaně, takže mu určitě žádná nevypadne. Z kapsy jeho tmavomodrého fraku visí špinavě bílý šátek podobný hustě mechovitému, bílému porostu na jeho hlavě. Našpulené rty a soustředěný výraz jsou docela impozantní, postava sice není zvláště ladná, ale zato jí nehrozí obezita. Ano, říkám si, je to stejný dojem jako u kahau nosatého, jen o dvě stě let dřív. Každá profese deformuje, a je lepší vypadat moudře, smutně a komicky než paranoidně, mazaně, prohaně, cynicky, afektovaně nebo nadutě, zkrátka nevěrohodně, jako to činí mnozí politikové a mnohé celebrity.

Možná se knihovnická image trochu zlepší, když teď vysedáváme častěji u počítačů místo šplhání po regálech. Je to přece jen důstojné povolání, tak by snad nemělo budít smích... Nebo se tak na knihov-

nících projevuje smysl pro humor, typický to atribut pravých mudrců?

V každém případě lidí se sedavým zaměstnáním přibývá, a tak se stává běžnou i vytáhlá postava s tenkými, dlouhými končetinami, nepřiliš sportovní výraz, brýle nebo čočky, hubená záda a povadlá pleť, jejíž pergamenová barva vyhlíží svěže jen díky značkové kosmetice. Vlastně my knihovníci jsme svým vzhledem předběhli dobu. S jistou tolerancí můžeme říci, že ony neplodně vyhlížející, vyhublé krasavice na molech mód-

ních přehlídek jsou pouhým estetickým zdokonalením obrazu intelektuála, který knihovníci ztělesňovali už v 18. století. Takže od nás knihovníků by se druzí mohli učit, jak vypadat i jak žít. Což koneckonců i mnozí lidé činí tím, že chodí do knihoven a půjčují si knihy, z nichž pak čerpají moudrost a vědění. A my knihovníci jsme jen živou lidskou obdobou toho, co knihy a knihovny lidem poskytují.

Helena Veličková

Helřtýn (foto M.Valušková)

Quo fas et gloria ducunt Kam vede právo a sláva

Při příležitosti 22. světového výročního kongresu Československé společnosti pro vědy a umění, konaného na přelomu června a července t. r. v Olomouci, obdržel heraldik Jiří Louda čestný doktorát Univerzity Palackého v Olomouci (UPOL) za celoživotní heraldické dílo.

Jiří Louda je autorem velkého a malého státního znaku ČR, prezidentské standarty, znaků mnoha krajů, měst a obcí. Renomovaný heraldik během 2. světové války působil nejprve v Polsku, ve francouzské cizinecké legii, ve Francii a ve Velké Británii a nakonec sloužil u parašutistů. Dnes je členem Mezinárodní heraldické akademie, publikoval řadu článků ve významných světových časopisech a je autorem úspěšných monografií.

Ve svém děkovném projevu na akademické půdě UPOL důstojným a originálním způsobem vyjádřil svůj postoj k uznáním a poctám. S velkým úspěchem zde ocitoval dopis vévody, polního maršála A. W. Wellingtona, jednomu jeho generálovi, který se za válečného tažení ve Španělsku cítil být opomenutý při udílení vyznamenání. Wellingtonův dopis nabádá k trpělivosti, důstojnosti a pokoře.

Jiří Louda ve svých bezmála čtyřiaosmdesáti letech se záviděníhodnou vitalitou vzpomínal na svou životní dráhu, neopomněl sympatickým způsobem zmínit někdejší promoci své ženy s tím, že jeden doktorát na průměrnou českou rodinu stačí, jak rád dosud uváděl. A zejména zdůraznil, co mu studium a poznání heraldiky, vnímání její estetické stránky přineslo. Ráda bych při této příležitosti připomenula téměř 25 let zaměstnání Jiřího Loudy

ve Vědecké knihovně v Olomouci, kde působil od r. 1952, nejprve v oddělení doplňování fondů, později vedl jmennou a věcnou katalogizaci. Loudův velký zájem patřil historickým fondům knihovny, zpracoval soupis prvotisků. O jeho vztahu ke kulturní historii svědčí závěrečná slova z úvodní poznámky k soupisu:

„Končí mé listování v knihách, z nichž dýchají století dávno minulé, v knihách tištěných v bouřlivém období dozrívajícího feudalismu, majících své vlastní pestré osudy, v knihách, které se rozličnými a spleťtými cestami dostaly do našeho trezoru. A až jednou někdo otevře tento soupis a stane s ním v naší knihovně před koženými řadami knih s masivním kováním, tu nechť za těmi knihami i v nich vidí pilné ruce, dávno obrácené v prach, z nichž před pěti stoletími tyto knihy vyšly a jimiž po pět století procházely“.

Jako doprovodnou ilustraci k příspěvku o udělení čestného doktorátu zde uvádíme osobní znak Jiřího Loudy a v připojeném popisu malou lekci z heraldiky.

Osobní znak Jiřího Loudy

V červeném štítu stříbrné břevno, nad ním je stříbrná šestihrotá hvězda mezi dvěma krácejícími čelně hledícími lvy a pod ním stříbrný okřídlený padák. Na štít je postavena korunovaná kolčí přilba s červeno-stříbrnými přikryvadly. Klenotem jsou dvě červená orlí křídla, mezi nimi je postaven stříbrný meč se zlatým jílcem. Pod štítem je zavěšen Československý válečný kříž z roku 1939 a Čs. vojenská medaile za zásluhy. Znak doprovází heslo: Quo fas et gloria ducunt (Kam vede právo, přesněji

božské právo, a sláva). Kompozice znaku připomíná znak slavného jmenovce Matěje Loudy z Chlumčan, lvi, okřídlený padák, což je odznak britských parašutistů, meč v klenotu a heslo symbolizují účast nositele znaku v zahraničním odboji za 2. světové války.

Doklady: Heraldika roč. II, č. 3/1969, s. 40; Ex libris z roku 1952, autor Jiří Louda

Hana Študentová

AKTUALITY

Dne **7. července 2004** schválila vláda ČR svým usnesením č. 679 „**Koncepci rozvoje knihoven v České republice na léta 2004 až 2010**“

Text koncepce lze najít na adrese :

<http://www.mkcr.cz/article.php?id=1033>

Vlastní text usnesení vlády, které ukládá různým subjektům naplnění koncepce, lze najít na:

http://kormoran.vlada.cz:8080/usneseni/usneseni_test.nsf/usneseni/usneseni:test.nsf/695FC460D3A043CC1256EC-F002F205F?opendocument

Úspěchem pro lékařské knihovny je schválení „Koncepce rozvoje sítě zdravotnických knihoven na léta 2005-2010“ z 30.7.2004 a tuto koncepci lze najít na adrese :

<http://www.mzcr.cz/index.php?clanek=1122&PHPSESSID=f0c21873d5e65f1cd70261364b9ee29e>

Ve dnech **24.-26.8.2004** se v Lipníku nad Bečvou uskutečnilo **Setkání knihovnických seniorů ČR**. Tuto akci zorganizovala MěK Lipník nad Bečvou a regionální výbor SKIP Moravskoslezského a Olomouckého kraje.

Účastníci z celé ČR se seznámili s krásnou městskou památkovou rezervací v Lipníku nad Bečvou a kolegyně z MěK Lipník jim připravily bohatý kulturní a společenský program.

Akce se zúčastnili čelní představitelé města i pracovníci Odboru kultury a památkové péče KÚ Olomouckého kraje. S aktuálními otázkami českého knihovnictví vystoupili pracovníci Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě i Vědecké knihovny v Olomouci. Národní knihovnu zastupoval předseda SKIP ČR PhDr. V. Richter a Mgr. Z. Houšková. Krásné fotky jsou na adrese: http://www.meklipniknb.cz/udalosti/setkani_senioru_2004/setkani_senioru_2004.htm

Ve dnech **6.-8.9.2004** se v Olomouci uskutečnil **Seminář knihovníků muzeí a galerií**, který zorganizovalo Muzeum umění v Olomouci a Vlastivědné muzeum v Olomouci. V sekci **Spolupráce knihoven** byly prezentovány zajímavé zkušenosti z jihočeských muzejních knihoven a spolupráce muzeí a galerií Ústeckého kraje.

V sekci **Historické fondy** byla prezentována činnost zámeckých knihoven, které spravuje Knihovna Národního muzea, a prezentovaly se knihovní systémy Clavius a KP-win pro popis starých tisků. O činnosti pracovní skupiny pro staré tisky při NK ČR referovala J. Kašparová a H. Kuchařová představila min. záznam starého tisku v praxi. V sekci **Nové možnosti v práci muzejních knihoven** se diskutovalo o využití souborného katalogu CASLIN, využití CES, zkušenostech s využíváním databáze ART FULL TEXT atd. Poslední den konference byl věnován prezentaci Digitálního lexikonu českých výtvarníků narozených ve XX. století, informačnímu systému abART, interaktivnímu katalogu Užité umění ve sbírkách Západočeského muzea v Plzni apod.

Účastníci konference si prohlédli obě pořádatelky muzea, absolvovali exkurzi do Knihovny Univerzity Palackého a navštívili i Arcibiskupský palác v Olomouci.

Vlastivědné muzeum Jesenicka

uspořádá ve dnech 28. – 29. 9. 2004 ve spolupráci se

Státním okresním archivem v Jeseníku již IV. svatováclavské mezinárodní setkání spojené s historickým seminářem. Tato každoroční akce si klade za cíl prohloubit vlastivědné znalosti o jesenickém regionu v kontextu s historickým vývojem Slezska. Téma jednodenního semináře **“Slezsko a Jesenícko v literárním zobrazení“** uspokojí zájemce z odborné i laické veřejnosti nejen české, ale i německé a polské národnosti. Organizátoři připravují další doprovodné akce, jako např. autorská čtení. Výstupem semináře bude sborník přednášek.

Muzeum Komenského v Přerově

prezentuje kolekci převážně naučné a populárně naučné literatury, vztahující se svým obsahem, původem autora nebo jiným hlediskem k regionu Přerovska, na výstavě **„To je můj kraj – literární Přerovsko“**. Nově koncipovaný soubor regionálních publikací představuje tematické celky věnované cíleně vlastivědné literatuře a archeologickým výzkumům. Návštěvníka však upoutají také tiskoviny dokumentačního charakteru, jako např. výroční zprávy, jubilejní sborníky škol, zájmových sdružení, společenských organizací a spolků, jiných institucí, z oblasti kultury a sportu pak katalogy výstav, monografie, programy akcí apod. Výstavu lze shlédnout až do 10. října 2004.

Vlastivědné muzeum v Olomouci

- vydá v prosinci **Zprávy VMO za rok 2004**. Příspěvky řady Společenské vědy jsou tentokrát věnovány např. knihovně VMO, koleji piaristů ve Staré Vodě, českému porcelánu 19. století a secesnímu sklu ze sbírek VMO, nálezu mincí v Přáslavicích, pohlednicím z doby I. světové války či konzervaci ikon, v přírodovědné řadě jsou publikovány texty z oboru mineralogie, zoologie, botaniky, archeobotaniky a geologie.

- Literární sekce Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci vydává 24. listopadu 2004 obsáhlou publikaci nazvanou **„Z paměti literární Olomouce“**. Více než třicet renomovaných autorů zde představuje osobnosti, které se zabývaly literární tvorbou, literární vědou či literární historií a zároveň měly blízky, nebo alespoň epizodický vztah k Olomouci. Sborník vychází s podporou Statutárního města Olomouce a Olomouckého kraje, editorem je Bohumír Kolář.

Knihovna města Olomouce

zahájila v měsíci září další cyklus odborných seminářů, určených tentokrát nezaměstnaným a seniorům. Cílem je naučit posluchače základnímu ovládnutí PC a orientaci při práci s Internetem. Semináře jsou zdarma, pro velký zájem je třeba se přihlásit s předstihem osobně nebo telefonicky na č. tel. 585 231 840. V internetovém centru je umožněn přístup k počítači zdarma také nevidomým a slabozrakým občanům.

Knihovna Vincence Priessnitz v Jeseníku

zahajuje dnem 30. 9. 2004 v 15:00 hodin autorské čtení knihy **„Smrt jménem závislost“** autora Josefa Vondrky.

Vlastivědné muzeum v Šumperku

- zahajuje vernisáží dne 30. 9. 2004 autorskou výstavu **„Malířská tvorba manželů Kovalových“**. Při příležitosti 60. narozenin šumperského autora se představují obrazy, kresby a fotografy Anežky a Miroslava Kovalových. Výstava potrvá do 14. 11. 2004. Muzeum vydává příležitostnou publikaci.
- připravuje zajímavou výstavu s názvem **„Novoročenky ve službách přátelství“**. Expozice bude k vidění ve dnech 1. 11. – 31. 12. 2004 v muzeu v Lošticích.

CYKLUS REFLEXÍ SOUDOBÉ ČESKÉ A SVĚTOVÉ LITERATURY

Obec spisovatelů ve spolupráci s Národní knihovnou ČR a Společností Národní knihovny připravily pro rok 2004 cyklus čtyř seminářů určených především knihovníkům a pedagogům z praxe a všem dalším zájemcům. Cyklus nese název „Reflexe soudobé české a světové literatury“ a má za úkol představit nejen soudobou českou literární produkci, ale také současnou zahraniční literaturu vydávanou v našich zemích, a zároveň nabídnout pohled do vnímání české literatury v zahraničí a naopak.

V únoru a květnu letošního roku již proběhly dva semináře s bližším určením „Reflexe soudobé české literatury“ a „Soudobá světová literatura v našem prostředí“ (I. část) a chystají se další dvě pokračování „Naše literatura ve světě“ a „Soudobá světová literatura v našem prostředí“ (II. část). Literatura je zde představována zvučnými jmény především z akademického prostředí, jako například Aleš Haman, Lubomír Machala, Hanuš Karlach, Miloslav Uličný, Ivan Binar, Antonín Jelínek či M. C. Putna. Každý z vystoupivších autorů představuje konkrétní výseč literárního celku, které věnuje svůj badatelský záměr, a tak různorodost pojetí zasahuje od jednoduchých výčtů beletristických děl až po hlubší sondy do jednotlivých knih a jejich autorů.

Ve středu 7. 9. 2004 ve 13:00 hodin proběhne v Zasedacím sále Národní knihovny ČR v I. patře Klementina další setkání účastníků. V Pražském semináři vystoupí přítomní zahraniční bohemisté a promluví o propagaci naší literatury ve světě.

O tématu zasvěceně pohovoří Dana Kalinová, ředitelka Světa knihy. Moderování semináře a prezentace snah MK a jednotlivých literárních obcí se ujmou Ivan Binar a Antonín Jelínek, kteří zauvažují i o uplatňování naší literatury ve světě.

Poslední setkání proběhne ve středu 10. 11. 2004 ve 13:00 hod a bude volně navazovat na květnové setkání, na kterém byla prezentována zahraniční literatura, psaná anglicky, francouzsky, německy, španělsky, italsky. Tentokrát se seznámíme s literaturou psanou polsky, maďarsky, severskými jazyky, slovinsky, srbsky, chorvatsky a rusky a referenty budou Alena Morávková, M. C. Putna, Dušan Karpatský, Vlasta Dvořáčková, Táňa Dimitrová, Václav Burian, Zbyněk Černík a Dagmar Hartlová.

Přestože ještě akce není ukončena a je teprve ve své polovině, jejím pořadatelům patří velký dík. Díky ní je možné získat nejen bohatý přehled v přehrášce současné literární produkce, ale také si uvědomit mnoho jiných literárních i neliterárních souvislostí v jejím chápání.

Ivo Vysoudil

Jak začala spolupráce Městské knihovny Prostějov se Souborným katalogem ČR

Všechno to začalo dne 17. března tohoto roku v Olomouci, tam totiž proběhlo školení pracovníků Národní knihovny v Praze o problematice Souborného katalogu ČR. Přednáška to byla velice zajímavá a pro nás i podnětná. V jejím závěru nás pracovnice NK požádaly, abychom se i my – většina účastníků byla z městských knihoven – zapojili do spolupráce na tvorbě záznamů do Souborného katalogu ČR. I když už naše knihovna přispívá do souborného katalogu SKAT, moc jsme neváhali a domluvili si konzultaci s Mgr. Helenou Wagnerovou z NK. Dohodli jsme, jakým způsobem budeme do NK importovat vzorky záznamů z naší knihovny. Rozhodli jsme se prozatím dodávat záznamy tištěných monografií jak nových, tak i starších, z retrokonverze. Byli jsme upozorněni, že základním kritériem spolupráce je respektování stanovených standardů zpracování záznamů, a to:

- primárním výměnným formátem je UNIMARC, sekundárním je Výměnný formát
- základním standardem pro jmenné zpracování je ISBD(G)
- závaznými pravidly pro jmenné zpracování jsou AACR2
- pro věcné zpracování je povinné uvádění notace MDT
- povinný rozsah záznamů pro jednotlivé druhy dokumentů, který je určen instrukcemi Záznam pro souborný katalog

Splnění všech těchto podmínek nám nedělalo žádné problémy a naše spolupráce se Souborným

katalogem ČR mohla začít. Před prvním importem vzorků dat do NK nám bylo přiděleno uživatelské jméno a heslo. Data jsme zaslali na FTP server. Naše záznamy musely být, jako u všech nových účastníků, ručně prověřovány správcem souborného katalogu, který jim též po analýze přidělil kvalitativní váhu. V prvním kole správce přišel na absenci některých indikátorů. Tento problém jsme velice rychle vyřídili s techniky firmy LANius, kteří v co nejkratším možném termínu indikátory dohotovili.

Do dalšího kola jsme importovali do báze záznamy opravené a navíc ještě data nová. Poslední naše záznamy byly už počítačově testovány na správnost zápisu do polí formátu UNIMARC a na duplicitu. I tento test prošel bez větších připomínek. V současné době stojíme těsně před podepsáním smlouvy o spolupráci s Národní knihovnou ČR. Zbývá nám pouze dohodnout nejvhodnější periodicitu zaslání záznamů do souborného katalogu se správcem. Naše spolupráce s NK bude mít pro nás i své výhody – budeme mít možnost přebírat ze souborného katalogu vybrané záznamy do svého domovského adresáře a též odesílat žádanky MVS e-mailem přímo ze souborného katalogu.

Na závěr bych jenom chtěla doporučit všem knihovníkům – katalogizátorům, aby se také připojili k práci na tvorbě souborného katalogu. Jednání se všemi zaměstnanci v Oddělení souborných katalogů je vždy velmi příjemné. Vždy jsme byli schopni se domluvit na dalších postupech při práci a svými radami nám značně pomáhali. Tak proč nezačít co nejdříve? Úplně na závěr : Městská knihovna Prostějov je po Jičínu, Ústí nad Orlicí a Znojmě čtvrtou městskou knihovnou a první v Olomouckém kraji, která je do projektu Souborný katalog ČR zapojena.

Eva Krejčová

Pozvánka na konferenci o historických fondech

Vážené kolegyně, vážení kolegové

Vědecká knihovna v Olomouci a Sdružení knihoven ČR pořádají ve dnech 23. a 24. listopadu 2004 v Olomouci 13. odbornou konferenci na téma Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska.

Letošní téma se zaměřuje na člověka jako subjekt i objekt knižní kultury. Zajímají nás lidé aktivně činní v této oblasti - nejen autoři, spisovatelé, editoři, ale též iluminátoři, písaři, knihaři, ilustrátoři, nabízí se rovněž možnost rekonstruovat prostředí tiskařů, nakladatelů a knihkupců, možnost vystihnout některé z aspektů a rysů jejich činností. Bez povšimnutí by neměly zůstat např. osobnosti mecenášů a iniciátorů tisků, ani

bibliofilové, sběratelé, majitelé významných knižních sbírek. Pozornost se jistě soustředí také na čtenáře jako významný faktor ovlivňující dějiny knihy. Specifickou kapitolu předloženého tématu představuje vztah žen ke knižní tvorbě. Pohled na autory, tvůrce a recipienty knih není omezen pouze zájmem o dějiny knižní kultury, otevřen je rovněž přístupům uměnovědným, historickým, kulturně historickým, literárním nebo sociologickým.

V programu bude poskytnut prostor i příspěvkům nad rámec zadaného tématu, zejména aktuálním zkušenostem a poznatkům z oblasti historických a vzácných knižních fondů. Účastnický poplatek činí 100Kč a je k úhradě až při konferenci.

Těšíme se na setkání s Vámi!

Další informace na <http://www.vkol.cz/konf/>

Olomouc (foto M.Valušková)

REGIONÁLNÍ KULTURNÍ OSOBNOSTI

Ř í j e n

Biňovec, Karel – novinář; rozhlasový literární redaktor

*23.10.1924 Praha

†30.6.1991 Ostrava-Poruba

Místa působení: Ostrava

Pozn.: působil jako herec a režisér v divadlech v Teplicích, Liberci, Novém Boru; autor satirických fejetonů

Literatura: Kdo je kdo 91/92. Praha 1991; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945-2000). Olomouc 2001.

Bordovský, Emil – kronikář; kulturně-osvětový pracovník; vlastivědný pracovník

*14.10.1864 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

†8.11.1929 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

Místa působení: Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín; Palkovice, okr. Frýdek-Místek; Tichá, okr. Nový Jičín; Paskov, okr. Frýdek-Místek; Trojanovice, okr. Nový Jičín

Oblast působení: Frenštátsko

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ost-ravska. I. Opava 1972.

Černík, Lubomír – divadelní herec; dramatik; filmový scenárista; literární publicista; prozaik

*9.10.1924 Brno

†3.10.1978 Brno

Místa působení: Brno; Jihlava; Český Těšín, okr. Karviná

Pozn.: působil v Čs. televizi a Čs. rozhlasu Brno; přispíval do brněnské Rovnosti; syn Josefa Černíka
Literatura: Slovník české literatury 1970-1981. Praha 1985; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. I. A-L. Praha 1995.

Gajdoš, Adolf – básník; prozaik; překladatel; autor dětské literatury

*16.10.1884 Moravské Prusy, okr. Vyškov

†26.10.1966 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: překlady polské, francouzské a německé poezie

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. I. A-G. Praha 1985.

Chudoba, Martin – básník; překladatel; prozaik

*6.10.1874 Smržice, okr. Prostějov

†24.8.1948 Palonín, okr. Šumperk

Místa působení: Kopřivnice, okr. Nový Jičín

Pozn.: kaplan a farář v Kopřivnici; esejista

Literatura: Kdy zemřeli...? 1967-1970 a 1935-1936. Praha 1970.

Kocmanová, Jessie – překladatelka; filoložka

*5.10.1914 Edinburg (Velká Británie)

†19.12.1985 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: anglistka; specializace na britskou literaturu 19. a 20. století

Literatura: Kdy zemřeli...? 1980-1985. Praha 1992.

Kostiha, Vladimír – básník; prozaik; překladatel; nakladatel

*9.10.1944 Brno

Místa působení: Ostrava; Krnov, okr. Bruntál

Pozn.: autor knih s tematikou science-fiction

Literatura: Slavíková, V.: Spisovatelé Jihomoravského kraje. Brno 1989.

Kubiček, Miroslav – básník; prozaik

*1.10.1934 Dolní Město, okr. Havlíčkův Brod

Místa působení: Šumperk

Pozn.: přispíval do Kulturního života Šumperska; po roce 1970 zákaz oficiálního publikování; autor Jesenických pohádek a pověstí

Literatura: Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945-2000). Olomouc 2001; Všetička, F.: Olomouc literární. Olomouc 2002.

Sumín, Jiří (vl. jm. Amálie Vrbová) – prozaička

*9.10.1863 Uhřetice, okr. Přerov

†11.11.1936 Přerov

Místa působení: Přerov

Pozn.: její tvorba je věnována především hanáckému venkovu

Literatura: Staněk, J.: Jiří Sumín. Přerov 1915; Slovník českých spisovatelů. Praha 2000.

Škorpík František X. – publicista; prozaik; překladatel

*16.10.1814 Zhoř, okr. Jihlava

†17.1.1890 Brno

Místa působení: Bohdalice, okr. Vyškov; Brno; Kučero, okr. Vyškov

Pozn.: katolický kněz; přispíval do novin a časopi-

sů Musejník, Časopis pro katolické duchovenstvo, Cyril a Method, Koleda aj.; ve svých příspěvcích se zaměřoval na vztah mezi náboženstvím a vědou
Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ost-ravska. 2. Opava 1976; Hýsek, M.: Literární Morava v letech 1849-1885. Praha 1911; Prchal, J.: Biografic-ký slovník Polenska. Polná 2002.

Volánková, Iva – dramatička; prozaička; herečka

*4.10.1964 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: výrazná autorka české feministické literatu-ry; působení v brněnském HaDivadle

Literatura: Salon. Literární příloha Práva, 2003, č. 311.

L i s t o p a d

Bílý, František – literární historik; redaktor

*8.11.1854 Brno

†18.10.1920 Praha

Místa působení: Přerov

Literatura: Hýsek, M.: Literární Morava v letech 1849-1885. Praha 1911; Masarykův slovník naučný. I. Praha 1925.

Bukovanský, Karel Jaromír – dramatik; etnograf; kulturně-osvětový pracovník; redaktor; spisovatel

*24.11.1844 Ždánice, okr. Hodonín

†12.12.1932 Klobouky, okr. Břeclav

Místa působení: Archlebov, okr. Hodonín; Klobouky, okr. Břeclav; Krumvíř, okr. Břeclav; Ostrava; Pohoře-lice, okr. Břeclav; Salmovec, okr. Ostrava

Oblast působení: Břeclavsko; Těšínsko

Pozn.: pseud. Rokyta, Slovák, Ždánský, Ostravský;

vztah díla ke kraji; styky s mnoha umělci a vynálezci

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ost-ravska. 2. Opava 1976; Malovaný kraj, 38, 2002, č. 3.

Dostál, Zeno – filmový režisér a scenárista; lite-rární publicista; prozaik

*12.11.1934 Konice, okr. Prostějov

†30.1.1996 Praha

Pozn.: vztah díla k Hané; od roku 1960 ve Filmovém studiu Barrandov (vedoucí výpravy, režisér); od roku 1992 předseda Židovské obce v Praze

Literatura: Slovník české literatury 1970-1981. Praha 1985; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. I. A-L. Praha 1995;

Český biografický slovník XX. století. I. A-J. Praha 1999.

Duda, Jindřich – kronikář; vlastivědný pracovník; vydavatel

*6.11.1904 Staré Hamry, okr. Frýdek-Místek

†13.3.1967 Valašské Meziříčí, okr. Vsetín

Místa působení: Velké Karlovice, okr. Vsetín; Vsetín

Oblast působení: Valašsko

Pozn.: v letech 1946-51 vydával vlastivědný sborník Dolina Urgatina; od roku 1954 sborník Dědina pod Beskydem; spolupráce s novinami Naše Valašsko a s redakcí sborníku Valašsko; zpracoval řadu histo-rických témat z dějin Velkých Karlovic

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ost-ravska. 3. Opava 1979; Mikulcová, M. – Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001.

Fischer, Josef Ludvík – filosof; literární kritik; literární publicista

*6.11.1894 Praha

†17.2.1973 Olomouc

Místa působení: Brno; Olomouc

Pozn.: první rektor obnovené univerzity v Olo-mouci (1946-49); celoživotní přítel B. Václava

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. I. A-G. Praha 1985; Slovník českých spiso-vatelů. Toronto 1982; Zakladatelé a pokračovatelé. Olomouc 1996; Všeticka, F.: Olomouc literární. Olomouc 2002.

Harák, Ivo – básník; redaktor; literární kritik; publicista

*4.11.1964 Brno

Pozn.: člen redakcí revue Obratník, Psí víno, Salve; působení na univerzitě v Ústí nad Labem

Literatura: Machala, L.: Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990-1995. Olomouc 1996; Salon. Literární příloha Práva, 2002, č. 270; Kdo je kdo. Osobnosti české současnosti. Praha 2002.

Kašlík, Miloš – dramatik; hudebník; malíř; národo-pisný pracovník; folklorista; redaktor

*25.11.1894 Vidče, okr. Vsetín

†2.3.1974 Poličná, okr. Vsetín

Místa působení: Valašské Meziříčí, okr. Vsetín

Pozn.: sběratel lidových písní a tanců; zakládal valašské kroužky; externě učil lidový tanec na ostravské konzervatoři; publikoval v časopise Naše Valašsko; bratr Václava Kašlíka

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ost-ravska. 5. Opava 1983; Mikulcová, M. – Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001.

Vévoda, Josef – básník; redaktor; vydavatel

*1.11.1864 Rychtářov, okr. Vyškov

†17.4.1927 Brno

Místa působení: Brno; Olomouc; Prostějov; Rýmařov, okr. Bruntál; Vyškov; Zábřeh, okr. Šumperk

Literatura: Fischer, R.: Olomoucký památník. 1848-1918. Olomouc 1938; Vévoda, J.: K. Křen. Brno 1927.

Prosinec

Drobníček, Tomáš – hudební pedagog; překladatel

*21.12.1884 Úsobrno, okr. Blansko

†1972 Brno

Místa působení: Brno

Pozn.: překládal z ruštiny; organizátor hudebního života; působení v Uzbekistánu

Literatura: Bránský, J.: Hudební slovník okresu Blansko. Boskovice 1984.

Gartner, Jan – spisovatel

*18.12.1864 Jemnice, okr. Třebíč

†13.6.1949 Bzenec, okr. Hodonín

Místa působení: Bzenec, okr. Hodonín; Jemnice, okr. Třebíč

Pozn.: autor místopisných statí

Literatura: Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě. Dačicko, Jemnicko, Slavonicko, Telčsko. Dačice 2000.

Křička, Petr – básník; překladatel

*4.12.1884 Kelč, okr. Vsetín

†25.7.1949 Okarec, okr. Třebíč

Místa působení: Hulín, okr. Kroměříž; Maršovice, okr. Žďár nad Sázavou

Pozn.: řadu let pracoval v zahraničí (Francie, Rusko), pak v Praze; v letech 1919-37 úředník ministerstva školství; za německé okupace činný v odboji; překládal z ruštiny, němčiny a francouzštiny; bratr Jaroslava Křičky a Pavly Křičkové

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ost-ravska. 5. Opava 1983; Křičková, A.: Malá vzpomínka na dobrého člověka. Nové Město na Moravě 1979; Český biografický slovník XX. století. 2. K-P. Praha 1999.

Marčák, Bohumil – fotograf; novinář

*1.12.1924

Místa působení: Brno

Pozn.: zaměřený na dějiny literatury a žurnalistiky na Moravě a vztah literatury a výtvarného umění

Literatura: Lidové noviny, 30.11.1994.

A. KNIHOVNICTVÍ

I. Knihovnictví a knihovny (všeobecně)

B i b l i o t h e k s f i l i a l e n im Blick. Ein Leitfa-
den für Angebot und Organisation. Güterloh 2004.
245 s., il. + 1 CD-ROM.

OS: N 391

The d i r e c t o r y of university libraries in Euro-
pe. 2nd ed. London 2004. 10, 427 s.

OS: H 72.198

D o k u m e n t y II. sjezdu Odborového svazu pra-
covníků knihoven konaného dne 25. března 1997
v Praze. Praha [1997]. 12 s.

OL: I-149.758

Česko

K n i h o v n y bez hranic. Euroregion Egrensis.
Karlovy Vary 2003. 127 s., il.

OL: I-145.395

V ý s l e d k y činnosti veřejných knihoven Středo-
českého kraje v roce 2003. Kladno 2004. 34 s.

OL: II 837.626 OS: H 70.742

V ý s l e d k y činnosti veřejných knihoven Ús-
teckého kraje v roce 2003. Ústí nad Labem 2004.
Nestr.

OS: G 284.717

Polsko

B i b l i o t e k a Narodowa 1999-2002. 2. vyd.
Warszawa 2003. 39 s., [12]s., příl. il., faksimile.

OS: H 72.239

B i b l i o t e k a Narodowa w Warszawie. Warsza-
wa 1998. 10 s., il.

OS: H 72.240

B. BIBLIOGRAFIE, INFORMACE, SYSTÉMY

II. Bibliografické seznamy

S o u p i s seriálů docházejících do Studijní a vě-
decké knihovny v roce 2003. Hradec Králové 2004.
111 s.

OS: H 71.953

C. PRACOVNÍCI, MATERIÁLNÍ VYBAVENÍ, AUTOMATIZACE

12. Vzdělávání knihovnických a informačních pracovníků

C A S L I N 2003. Zvládání krizí a jejich následků.
[8.6.2003-12.6.2003, Ratiboř u Kardašovy Řečice].
Praha 2003. 96 s., il.

OL: II 848.232

K r k o š k o v á, J.: Informační zdroje. Ostrava
2003. 99 s.

OL: S II 848.145 OS: H 72.094

14. Budovy, zařízení, mechanizace

K n i h o v n a a architektura 2001. Olomouc 2003.
CD-ROM.

OS: CR 244

D. NAUKA O KNIZE, HISTORIE**15. Kniha, dějiny písma a knihtisku**

Historická veterinární literatura v Ústřední knihovně Státní veterinární správy ČR v Brně. Brno 2000. 19 s., il.

OL: I-117.464 OS: G 261.880

Chotejev, P. I.: Kniga v Rossii v seredine 18 veka. Biblioteki občestvennogo polzovanija. Sankt-Peterburg 1993. 128 s., fot.

OS: G 234.945

Johandes, J.: Knihovna Františka Martina Pelcla. Boskovice 2003. 138 s.

OL: I-144.652 OS: G 280.399

K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. České Budějovice 2003. 387 s., il.

OL: I-121.575

Knigi iz biblioteki polskogo korolja Sigizmunda II Avgusta. Katalog. Sankt-Peterburg 1994. 148 s., front.

OS: G 234.935

Kniznoje delo v Rossii v 19 - načale 20 veka. Sbornik naučnych trudov. Vyp. II. Sankt-Peterburg 2003. 188 s.

OS: 12.381 G II

Materialy i soobščeniya po fondam otdela rukopisnoj i redkoj knigi Biblioteki Rossijskoj Akademii nauk 1990. Sankt-Peterburg 1994. 407 s.

OL: II 326.80 OS: G 234.939

Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 2003. Současné trendy ve zpřístupňování fondů. Sborník z 12. odborné konference, Olomouc 18.-19.11.2003. Brno, Olomouc 2004. 148 s., il.

OL: I-151.674

Vlastivědné muzeum v Olomouci

si Vás dovoluje pozvat
na výstavu

STROMY OLOMOUCE

která potrvá do 17. října 2004

atelier kůže

SRDEČNĚ VÁS ZVEME
NA MALOU MÓDNÍ PŘEHLÍDKU
ODĚVNÍCH ATELIÉRŮ **EDGART A LENOREK.**

DOPLŇENOU KLOBOUKY
ZUZANY VRANOVSKÉ
A SPOJENOU S VERNISÁŽI FOTOGRAFIÍ
MILENY VALUŠKOVÉ / Z CYKLU ZAHRADA /

ODĚVNÍ ATELIER
CHATTE

MICHALSKÁ 8, OLOMOUC

OTEVŘENO DENNĚ 13 - 18, SOBOTA 9 - 12

Z obsahu:

Hana Študentová s Milenou Valuškovou

Přechod z UNIMARC na MARC 21

- Libuše Macháčová a kol.

Duchovní pravda a klam

(Irena Šindelářová) - Helena Veličková

**Kde voní pergamen. Skriptorium biskupa
Jindřicha Zdíka - Štěpán Kohout**

**Mapy, plány a veduty ve sbírkách
přerovského muzea i na CD-ROM**

- Helena Kovářová-Jakešová

Konference LIBER v Petrohradě

- Jiří Nechvátal

Quo fas et gloria ducunt

(Jiří Louda)

3